

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΖ'

Σάββατο Ἀθήνα, 21 Μαρτίου 1920

ΑΡΙΘ. 676

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Δ. Α. ΓΛΗΝΟΣ: Δημιουργικός ιστορισμός.

ΦΙΛΗ Κ. ΒΑΤΙΔΟΥ: Χλωμά.

Δ. ΒΟΥΤΥΡΑΣ: Ὁ Ἀπόκλιτος (συνέχεια).

ΛΑΥΡΗΣ: Ἡ νεκροκασσα.

ΑΛΚΗΣ ΘΡΥΛΟΣ: Ἀραβικὲς νύχτες.

ΜΙΧ. ΘΕΡΒΑΡΤΕΣ - Κ. ΚΑΡΘΗΙΟΣ: Ὁ Δὸν Κι-
χώτης (συνέχεια).

Ο "ΝΟΥΜΑΣ",: Φαινόμενα καὶ πράγματα.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ: Οἱ ποιητὲς Μαλακίας καὶ
Πορφύρας. (Τέλος).

ΑΠΟ ΒΑΟΜΑΔΑ ΣΕ ΒΑΟΜΑΔΑ: Ἐνὴ φιλολογία.

—Ἡ Κοινὴ γνώμη.—Χωρὶς γραμματι-
σμοῦ.

Δ. Α. ΓΛΗΝΟΥ

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΣ ΙΣΤΟΡΙΣΜΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'.

Ο ΙΣΤΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

[Ὁ κ. Δ. Γληνὸς ἀνακοίνωσε στὴν Ἑταιρεία τῶν Κοινωνικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν τὴν Παρασκευὴ 13 τοῦ Μάρτη τὸ θεωρητικὸ μέρος ἀπὸ μιᾶ μελέτη τοῦ «Περὶ δημιουργικοῦ Ἱστορισμοῦ». Στὴ μελέτη αὐτὴ ποὺ ἐξιδιαιτέρει τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιτροπῆς, ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχει τὸ παρελθὸν ἀπὸ τὴν διαμόρφωση τῆς σύγχρονης ζωῆς, ὁ κ. Γληνὸς ξεχωρίζει δύο εἶδη ἱστορισμοῦ, τὸν ἄγονο ἱστορισμό, δηλαδὴ τὴν ἄμεση μεταφορὰ καὶ μίμηση ἀξιών περασμένων καὶ τὸ δημιουργικὸ ἱστορισμό, δηλαδὴ τὴν μετουσίωση τῶν ἀξιών. Καὶ συμπεραίνει πὸς ἡ ὑπαρξὴ δημιουργικοῦ ἢ ἄγονου ἱστορισμοῦ σὲνα λαδ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ θέση ποὺ παίρνει ἀπέναντι στὰ σύγχρονα δεδομένα τῆς ζωῆς του. Τὴ θεωρία αὐτὴ ἐφαρμόζει στὰ κατοπινα κεφάλαια, ποὺ δὲν ἀνακοινώθηκαν στὴν Ἑταιρεία τῶν Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν, στὴν Ἑλληνικὴ ζωὴ καὶ μάλιστα σὲ ὀρισμένα φανερώματά της λ. χ. τὴ φιλολογικὴ ἐπιστήμη, τὴ λογοτεχνία, τὴν παιδεία, τὴν τέχνη κ.τ.λ. Ἀπὸ τὰ κεφάλαια αὐτὰ δημοσιεύουμε τὸ κεφάλαιο, ποὺ ἐξετάζεται ἡ φιλολογικὴ ἐπιστήμη στὴν Ἑλλάδα.]

Ἐπισημαίνεται ὅτι ὁ δημοτικισμὸς, φανέρωμα δημιουργικοῦ ἱστορισμοῦ στὴ φυλὴ μας, φέρνει μιᾶ ἄμεσώτερη, οὐσιαστικώτερη, ἀληθινώτερη καὶ γονιμώτερη ἐπαφὴ μὲ τὸ παρελθὸν μας καὶ τὸ ἀρχαῖο καὶ τὸ μεσαιωνικὸ, τὸ βλέπουμε πραγματοποιούμενο σὲ τρεῖς κύκλους ἀπὸ τοὺς στενώτερα συνδεομένους μὲ τὴ μελέτη καὶ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν περασμένων, **στὴ φιλολογικὴ ἐπιστήμη, στὴ λογοτεχνία καὶ στὴν παιδεία.**

Ἡ ἔρευνα, ἡ μελέτη, ἡ ἐρμηνεία καὶ ἐπίγνωσις ἐνὸς ἱστορικοῦ παρελθόντος εἶναι ἡ βάση τοῦ ἱστορισμοῦ καὶ προκειμένου γιὰ τὸ δικὸ μας ἔθνος παρελθὸν εἶναι καὶ τὸ ὄργανο, ποὺ θὰ φωτίσει τὴν ἱστορικὴ συνείδηση καὶ θὰ τονώσει τὴν ἱστορικὴ ἐνότητα. Ἀπὸ τὴν πλατεῖα ἱστορικὴ ἐπιστήμη, ποὺ ἐξιδιαιτέρει κριτικὰ καὶ καθορίζει τὶς ἀξίες τοῦ πε-

ρασμένου πολιτισμοῦ, ξεχωρίζει ἰδιαίτερα γιὰ τὸ θέμα ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ **φιλολογικὴ ἐπιστήμη**, ποὺ ἔργο της εἶναι βοηθημένη ἀπὸ τὴν ἄλλη ἱστορικὴ γνώση νὰ μελετήσῃ τὰ γραπτὰ μνημεῖα τοῦ ἔντεχνου λόγου ποιητικοῦ καὶ πεζοῦ, νὰ τὰ ἐρμηνεύσῃ, νὰ παρακολουθήσῃ τὴ δημιουργία τους, νὰ δείξῃ τὰ κάλλη τους, νὰ βρῇ τὶς ἠθικὰς, διανοητικὰς καὶ καλλιθητικὰς ἀντιλήψεις, ποὺ ἡ δημιουργικὴ σύνθεσή τους ἐπλάσε τὸ καλλιτέχνημα καὶ μεταδίνοντας ὅλα της αὐτὰ τὰ εὐρήματα στοὺς μορφωμένους τοῦ ἔθνους, νὰ καταστήσῃ δυνατὴ τὴν ἀφομοίωση καὶ μετουσίωση τῶν κάθε εἶδους ἀξιών, ποὺ βρίσκονται μέσα στὸ καλλιτέχνημα, νὰ καταστήσῃ δυνατὸ νὰ τραγήσουν οἱ δυνατώτερες φυσικὰ ψυχῆς τὸ μέλι, ποὺ κρύβεται στὰ νύχθη μέσα τοῦ ἔντεχνου λόγου. Αὐτὸ εἶναι φυσικὰ τὸ ἰδανικὸ τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης. Μὰ ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ σὰν κάθε εἶδος πνευματικῆς ἐνέργειας δὲν εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴν ὅλη ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ διάθεση καὶ ροπή, ποὺ ἔχει ἕνας λαὸς σὲ ὀρισμένη ἐποχὴ, ἀντικατοπτρίζει καὶ αὐτὴ κατ' ἐξοχίαν τὸ εἶδος τοῦ ἱστορισμοῦ, ποὺ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναπτύχθῃ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Γι' αὐτὸ τόσο περισσότερο πλησιάζει πρὸς τὸ ἰδανικὸ, ποὺ διαγράψαμε παραπάνω ἡ φιλολογικὴ ἐπιστήμη, ὅσο περισσότερο ὑπάρχουν στὸ ἔθνος οἱ ὄροι ἐνδὸς δημιουργικοῦ ἱστορισμοῦ καὶ τόσο περισσότερο ἀπομακρύνεται, ὅσο ξεφυλάσσεται ἡ ἱστορικὴ σκέψη σὲ στεῖρο καὶ νοσηρὸ ἱστορισμό. Ἐπισημαίνεται ὅτι πάντα τὸ ἀντίθετο τοῦ κλασικισμοῦ συνοδεύεται καὶ ἀπὸ μιᾶ γόνιμη καὶ οὐσιαστικὴ μελέτη τῶν ἀρχαίων προτύπων ἀπὸ τὴν ἀποψη, ποὺ ἀνταποκρίνεται περισσότερο στὶς κυριώτερες πνευματικὰς ἀνάγκες τοῦ καιροῦ. Καὶ κάθε ἐποχὴ δημιουργικοῦ ἱστορισμοῦ εἶναι καὶ ἐποχὴ ἀκμῆς τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης, κάθε ἐποχὴ στεῖρου ἱστορισμοῦ εἶναι ἐποχὴ ξεπεσμοῦ της.

Αυτό βλέπουμε στην Εγγύτη τον καιρό της αναγεννήσεως, που ζητούσαν σταρχαία μνημεία προ πάντων τὰ κάλλη τοῦ λόγου, ἐπειδὴ εἶχαν ἀνάγκη νὰ μορφώσουν καὶ νὰ ὑψώσουν τὶς δικές των ἐθνικὲς γλώσσες καὶ λογοτεχνίες. Ὅταν μετὰ τὴν ἀναγέννηση ξεφυλίτῃ ἡ eloquentia σὲ ἀπλή μίμηση τῶν τύπων, τότε καὶ ἡ μελέτη τῶν ἀρχαίων μνημείων περιορίζεται σὲ λεξιλογικὰ καὶ γραμματικὰ ἔρμηνες. Καὶ ὅταν πάλι στὰ τέλη τοῦ 17' καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ 18' αἰῶνα ξαναθίξουν, ἰδιαιτέρως ἐν τῇ Γερμανίᾳ, οἱ κλασσικὲς σπουδές, παρορημένες ἀπὸ τὰ ἀνθρωπιστικὰ ἰδανικά τοῦ Γκαίτε, τοῦ Lessing, τοῦ Herder, τοῦ Σίλλερ, τότε καὶ ἡ φιλολογικὴ ἐπιστῆμη ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ Winkelmann φτάνει μὲ τὶς ἀντιλήψεις ἐνὸς Fr. Aug. Wolff σὲ καθαρὴ διατύπωση τοῦ ἰδανικοῦ τῆς καὶ ἀεφαρμογῆς τὸν πληρέστερον ἀπὸ κάθε προηγουμένη. Ἄλλ' ἀργότερα, ὅταν ἡ ὁρμὴ τοῦ νεοανθρωπισμοῦ ἱκανοποιήθη καὶ ὁ ὁριαντισμὸς καὶ ἴσως ἀπ' αὐτὸν καὶ ἀπὸ ἀντίδραση πρὸς αὐτὸν ἕνας ὑπερβολικὸς καὶ μονομερὴς ἱστορικὸς πραγματισμὸς καὶ κριτικισμὸς ἔστρεψαν ἄλλοῦ ἢ παραπλάνησαν τὴ δημιουργικὴ ὁρμὴ, ἔχομε νῦν ἔκπεσμα τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης σὲ μονομερῆ τυπολατρεία, λεξιλογικὴ ἀνατομία τῶν κειμένων, ὑπερκριτικὴ καὶ γραμματιζομανία. Ἡ ὀλλανδικὴ σχολὴ τοῦ Cobet μᾶς δίνει τὸν τύπο μιανῆς φιλολογικῆς ἔρμηνος, πού ὅσο καὶ ἂν θεωρεῖται χρήσιμη γὰρ τὴν ἀποκατάσταση καὶ βαθύτερον κατανόησιν τῶν κειμένων, ὅταν περιορίζεται μόνον στὸ τυπικὸ τῆς γλώσσας καὶ μάλιστα φτάνει στὶς ὑπερβολὰς τοῦ ἔφτασε, εἶναι τόσο ἀγονη, πού μορεῖ νὰ σκοτώσει τὶς κλασσικὲς σπουδές. Καὶ ἀληθινὰ ἡ ἀντίδραση δὲν ἄρρησε νὰ γεννηθῆ καὶ σὲ ἀντιστοιχία μὲ τὴν ἀνάγκη ἐνὸς συνθετικοῦ ἱστορισμοῦ, πού γίνεται αἰσθητῆ στὰ τέλη τοῦ 18' αἰῶνα ἔχομε πάλι μιὰ νέα ἀκμὴ τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης μὲ τὰ πλατεῖα ἰδανικά, ὅπως τὰ διατυπώνει ἕνας Wilamowitz Moellendorf, ἕνας Zielinski, ἕνας Wendland καὶ τόσοι ἄλλοι.

Ἄν τώρα στρέψωμε τὸ μάτι μας ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα θὰ ἰδοῦμε τὰ πράγματα νὰ δικαιώνουν ὀλοτέλα τὴν ἀποψή μας.

Ἡ ἑλληνικὴ φιλολογικὴ ἐπιστῆμη δὲν ἔχει μόνον τὸ γενικώτερον ἰδανικὸ σκοπὸ, πού διαγράψαμε πάρα πάνω, μὰ καὶ ἰδιαιτέρον ἔθνη καὶ ἰερὰ ἀποστολή. Μελετώντας τὰ ἔργα τῶν προγόνων τους οἱ Ἕλληνες συνοδεύονται ὄχι μόνον ἀπὸ τὸ συναίσθημα τῆς υπερηφάνειας, πού ἔργα ἔθνη δικά τους τόσο πολίτιμα γὰρ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα εἶναι τὸ ὑποκείμενον γὰρ τὴν ἔρμηνά τους, μὰ καὶ ἀπὸ συναίσθημα μιᾶς ἰερῆς ὑποχρέωσης στοὺς τιμημένους προγόνους καὶ ἀπὸ τὴ γλυκεῖα ἱκανοποίησιν, πού φέρνει ἡ ἐκτέλεσις ἐνὸς ὑψηλοῦ καθήκοντος. Μιὰ ἀγάπη ἀπέραντη πρέπει νὰ γεμίζει τὴν ψυχὴν τους καὶ νὰ τους κινεῖ ὅλα τὰ εἰρηνικά ψυχόρμητα καὶ ὅλη τὴ διανοητικὴ δύναμιν γὰρ νὰ εἰσδύσουν στὸ ἀρχαῖον πνεῦμα καὶ νὰ γαλιῶσιν τὴν ἀρχαία ψυχὴ καὶ ἔτσι μὲ τὶς μελέτες των νὰ κάμουν ὅλο τὸ ἔθνος νὰ αἰσθανθῆ τὴν πνοὴ τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως, πού ἔφερον ἐκεῖνη σὲ τόσο ὑψηλὸν βαθμὸν πολιτισμοῦ. Θαιμασμοῦ ἄπειρο πρὸς τοὺς ἀρχαίους δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε πῶς δὲν αἰσθάνθησαν οἱ Ἕλληνες φιλόλογοι, μὰ μπορούμε ἀρὰ γε νὰ ποῦμε, πῶς ἔθεσαν σὲ τέτοια ἰερὰ συγκίνησιν τὴν ψυχὴν τους, ὅταν ταὺς μελετοῦσαν, καὶ εἶχαν τέτοιο πόθο γὰρ νὰ τοὺς κατανοήσουν ἀπ' ὅλες τὶς μεριὰς καὶ νὰ τοὺς ξαναζωντανέ-

ψουν ὅσοι θὰ χροαίζονταν γὰρ ἕνα τέτοιο ἔργο; Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἡ ἀπάντησις δυστυχῶς εἶναι ἀρνητικὴ γὰρ τοὺς πλείστους. Ἡ ἑλληνικὴ φιλολογικὴ ἐπιστῆμη ἔπεσε πρῶτη αὐτὴ θύμα τῆς μεγάλης πλάνης τοῦ Ἀττικισμοῦ, γὰρ νὰ γίνῃ καὶ θύτης ὅλου τοῦ ἔθνους. Ἡ ἰδέα τοῦ ξαναγυρισμοῦ ἐπὶ τὴν ἀρχαία **δόξα** μὲ τὴ μίμηση τῶν γλωσσικῶν τύπων αὐτοὺς εἶχε φορεῖς τῆς καὶ κήρυκός τῆς. Καὶ ἀπορόφησε σὲ τέτοιο βαθμὸν ἡ πλάνη τὴν διάνοιά τους, πού τοὺς ἔκλεισε τὰ μάτια στὰ πλεῖστα πλοῦτῃ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ψυχῆς καὶ τοὺς ἄρρησε νὰ ἰδοῦν καὶ πάλι ὄχι καλὰ, μόνον τὸν ξερὸν τύπο, τὸ γραμματικὸ κανόνα, τὸ **δόκιμο** καὶ **ἀδόκιμο**. Ἡ πλάνη κυριαρχεῖ στοὺς φιλόλογους τοῦ τέλους τοῦ 17' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 18' αἰῶνα.

Τοὺς κάνει νὰ ἐπιχειροῦν τὰ ματαιότερα τῶν ἔργων. Ἐνας Εὐγένιος Βουβλαγας μεταφράζει τὴν Αἰνειάδα σὲ στίχους Ὀμηρικούς. Γὰρ ποῖον; Γὰρ νὰ κροδίση τὸ ἔθνος; Σχολιάζουν καὶ μεταφράζουν τοὺς ἀρχαίους ποιητὰς σὲ τέτοια γλώσσα, πού ἔχει καὶ αὐτὴ ἀνάγκη ἀπὸ μετάφραση καὶ σχολία. Μιὰ ἀπέραντη θλιβερὴ ἀγονη προσπάθεια! Καὶ μέσα σαυτῇ ξεχωρίζει ἕνας καὶ μόνος. Ἐνας ἀνθρωπιστής, ὁ Κοραῆς. Καὶ γιατί; **Γιατὶ μόνος αὐτὸς δὲν εἶναι τυφλωμένος ἀπὸ τὴν πλάνη τοῦ ξαναγυρισμοῦ ἐπὶ τὴν ἀρχαία γλώσσα.** Γιατὶ μόνος αὐτὸς ἀναγνωρίζει, ἂν καὶ ὄχι ὀλοτέλα, τὸ παρὸν. Μόνος αὐτὸς βλέπει μπροστὰ του τὴν ὑπαρξὴ **σύγχρονου ἔθνους, ἔθνους νέου,** καὶ δὲν περιφρονεῖ τὰ σημερινὰ του δεδομένα, τὴ γλώσσά του, τὰ ἔθνη του, τὴν ψυχὴν του. Καὶ αὐτὸ ζῆτει νὰ ὑψώσῃ χωρὶς νὰ τὸ περιφρονῆσῃ, ὅπως κατ' οὐσίαν ἔκαναν ὅλοι οἱ ἄλλοι. Γιατὸ ἔχει μάτι καὶ γὰρ τὶς ἀρετὰς καὶ γὰρ τὰ ἑλαττώματα τοῦ ἔθνους, καὶ ζῆτει παίροντας ἠθικὰ πρότυπα ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους, νὰ τὸ ἐξευγενίσει, νὰ τὸ μορφώσῃ. Βέβαια στὸ δρόμο αὐτὸ ὁ Κοραῆς ἐσταμάτησε ἐπὶ τῇ μέσῃ. Ἦταν ὑπερβολικὰ συμβιβαστικός. Δὲν ἀναγνώρισε τὸ παρὸν, παρὰ σὲ μικρὸ σχετικὰ βαθμὸν καὶ δὲ ζήτησε νὰ δημιουργήσῃ κυρίως πᾶνω σαυτὸ. Μὰ καὶ ἔτσι πού ἐστάθησε, μόνον καὶ μόνον γὰρ τὴ θέσιν, πού εἶχε ἀπέναντι στὸ παρὸν, ξεχωρίζει σὺν ἴστρο λαμπρὸ πᾶνω ἀπ' ὅλους τοὺς σύγχρονους καὶ τοὺς κατοπινοὺς φιλόλογους καὶ μένει **ὡς τώρα ὁ μόνος Ἕλληνας ἀνθρωπιστής καὶ κλασσικιστής.**

Γιατὶ ἴσως ἀπ' αὐτὸν τὸ κύμα τῆς πλάνης ὡγκωμένο ὀλοένα παρασέρνει τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστῆμη καὶ τὴν πνίγει. Οὔτε στὸ ἐπίπεδο τοῦ Κοραῆ δὲ στάθησαν οἱ κατοπινοὶ φιλόλογοι. Καὶ ἔτσι τριάντα, σαράντα χρόνια μετὰ τὸν Κοραῆ φτάνομε στὸ πῶν βαθμὸν σημείον τῆς ἐκπτώσεως τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, στὸν Κοντισμὸν, πού ἀντιπροσωπεύει τὴν ἄκρα ἀκολουθία τῆς πλάνης. Γὰρ τοὺς Κοντικὸς δὲν ὑπάρχουν περὶ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς παρὰ μόνον οἱ λέξεις. Οὔτε κἂν ἡ σύνταξις. Ὁ δάσκαλος τῶν ἐρμηνεύοντας τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς δὲ φροντίζει κἂν οὔτε τὴ στοιχειωδέστερη μετάφραση νὰ κάνει. Τὸ νόημα δὲν ὑπάρχει. Ὅχι καλλιτέχνημα, ὄχι μνημεῖον πολιτισμοῦ, ὄχι δημιουργικὴ σύνθεσις θρησκευτικῶν, ἠθικῶν, κοινωνικῶν, καλαισθητικῶν ἀντιλήψεων δὲν εἶναι πᾶν τὸ ἀρχαῖον ἔργο, μὰ μόνον πᾶνω νεκρὸ πού ἀπάνω του θὰ γίνῃ ἡ ἀνατομία τῶν λεξειδίων, γὰρ νὰ βρεθοῦν οἱ δόκιμοι καὶ ἀδόκιμοι τύποι, νὰ καθορθοῦν ἀπὸ καὶ οἱ κανόνες τοῦ πᾶν **λατίων καὶ πᾶν**

γραπτέον και να βοιστοῦν ὡς ἀγράμματοι ὄλοι οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὸν Κοραῖ ὡς τὸν Ἀσώπιο και ὡς τὸ Βερναρδάκη, διότι «τοῖς βδελυροῖς και ἀποτροπαίοις και ἐσφαλμένοις και πονηρῶς κεκομμένοις χροῶνται». Και τότε εἶδεν ὁ Ἕλληνας κόσμος τὸ θέαμα νὰ γράφει ὁ διδάσκαλος μιὰ συλλυπητήριον ἐπιστολὴ ἀπὸ δέκα γραμμὲς γιὰ τὸ θάνατον τοῦ Cobet, και νὰ γράφει ἔπειτα ἕναν τόμον ἀπὸ 600 σελίδες γιὰ νὰ δικαιολογήσει τὶς δέκα γραμμὲς, πὺ μὲσα σαυ- τὲς κατὰ τὴν ἴδια δική του μέθοδον τοῦ βροῖχαν οἱ ἀντίπαλοί του τόσα γλωσσικὰ σφάλματα ὅσες και λέξεις και προτάσεις. Και τὸ κακὸ αὐτὸ, αὐτὴ ἡ πνευματικὴ ἀποτελέματωση και πνευματικὴ ἀποκολο- κύνθωση τοῦ ἔθνους, σκορπισμένο ἀπὸ τοὺς μαθητὰς του οὐλὴ τὴ μορφωμένη τάξη, πῆρε τέτοια ἔκταση, πὺ κάθε ἀπολύτρωση ἀπὸ τὴν τέτοια ἐπαφὴ πρὸς τὸν ἀρχαῖον κόσμον, ἦταν ἡ μεγαλύτερη εὐεργεσία, πὺ θὰ εἶχε νὰ προσφέρει καιεῖς στὸ ἔθνος του.

Γι' αὐτὸ μπορεῖ νὰ πει καιεῖς, πὺς ποτε δὲν ἀπο- μακρύνθηκε τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον πο- λιτισμὸν, τὸ ἀρχαῖον πνεῦμα και τὴν ἀρχαῖαν ψυχὴ τό- σο πολὺν, ὅσο τὸν καιρὸ τῆς ἀμῆς τοῦ Κοντισμοῦ.

Αὐτὴ ἦταν ἡ πραγματικὴ ἀπόσπασις ἀπὸ τὸ παρελ- θὸν μας και ἡ διάσπασις τῆς ἱστορικῆς συνέχειας τοῦ ἔθνους. Γιατὶ ἐκτὸς πὺ ἡ ἀρχαιότητα ἦταν πῶ- μα νεκρὸ στὰ χεῖρα τῶν δασκάλων, σταματοῦσε κ' ὄλας κατὰ τὴν ἀντίληψὴ τους ἡ ἔθνικὴ ζωὴ περίπου στὸ Δημοσθένει. Ὅλα τὰ κατόπιν δὲν ἦταν ἑλλη- νικὰ, ἦταν βίβαβα, χυδαῖα, «περιτώματα πνευμα- τικὰ» κατὰ τὴν αὐτούσια ἐκφραση τοῦ δασκάλου. Και ἀνάλογα, πρὸς τὸ τέτοιο παραστράτσημα τῆς φιλολογικῆς ἐπιστῆμης δὲν μποροῦσαν παρὰ νὰ εἶναι και κείνων τὰ ἔργα, πὺ ἦθελαν νὰ εἶναι περισσό- τερο ἀνθρωπιστῆς και νὰ προσέχουν και σὲ κἀτι ἄλ- λο ἐκτὸς ἀπὸ τὶς λέξεις. Τέτοιοι ἦταν ὁ Μιστριώ- της, πὺ σὲ μιὰ μακρόχρονη, φιλόπονη ἐργασία, μεταφράζοντας και συμμαθεύοντας σχόλια ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους ἐξέδωκε ὄλους σχεδὸν τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς. Λιαψάστε τοὺς μακροὺς προλόγους τοῦ Μιστριώτη, πὺ κἀποτε τοὺς ἔβαλαν και σὲ κἀποιο ἀνώτερο Παρθεναγωγεῖο γιὰ μορφωτικὸν ἀνάγνωσμα, συγκρίνοντάς τους με τοὺς προλόγους τοῦ Κοραῖ. Τὶ καταπληχτικὴ διαφορά! Στὸν Κοραῖ ἡ ἀπλό- τητα, τὸ νηφάλιον πνεῦμα, ἡ διάθερμη ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀρχαίους, μιὰ και πρὸς τὸ σημερινὸ ἑλληνικὸ ἔ- θνος. Ἐργασία μέλισσας, πὺ στοργικὰ μαθεύει τὸ μέλι και στοργικὰ τὸ προσφέρει γιὰ τροφὴν στοὺς νέους τῆς Ἑλλάδας. Αὐτὴ τὴ νέα Ἑλλάδα ἔχει στὰ μάτια του, σαυτὴν ἀπευθύνεται. Και ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά στὸ Μιστριώτη ὄγκος και τιμπανοκορουσία ἀπὸ λέξεις και φράσεις κενεῖς, νοήματα παιδαριώδη ἔ- ξοργημένα με τὰ πειρ φουσκομένα λόγια, «αἰτοὶ και κεραυνοὶ δολιχοδρομοῦντες», «αἰθέρια στειβάδες» ἱερολογήματα πραγματικὰ και ἀσυναρτησῆς, ἀνό- ητος παραληρηματικὸς θαυμασμὸς μακριὰ και ἀπὸ τὴν ἀρχαῖαν και ἀπὸ τὴ σημερινὴν και ἀπὸ κάθε πραγ- ματικότητα. Ξηρότητα και στέρωση ψυχικὴ σκεπα- σμένη με χουσόχαρτα. Και αὐτὸ τὸ εἶδος ἡ φιλο- λογία κορυφώνεται ἔπειτα σὲναν ἀγῶνα γλωσσικὸν, πὺ ἀνάμεσα σὲ προδοσίαις, ρούβλια, κινδύνους τῆς θρησκείας και τῆς πατρίδας, θάφεται τὸ ἔθνος. Και τὴ στιγμὴ, πὺ οἱ Βούλγαροι με μαχαῖρι και με κανόνι, μιὰ και με σκολεῖο ἀληθινὸν κατέβαιναν ὄλο- ἕνα πρὸς τὰ ἱερὰ ἐδάφη τῆς Μακεδονίας και σπρώ- χναν τὸν Ἕλλητισμὸν πρὸς τὴ θάλασσα, ἔμεις ἐδῶ

σέροντας τὸν ὄχλον στοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας ἀ- κονίζαμε τὰ γλωσσικὰ σπαθιά και σφυρηλατοῦσαμε «τὰ τηλεβόλα τῆς γλώσσας» με τὰ ὁποῖα «ἐπὶ τῶν ἔθνικων ἐπάλλεων μαχόμενοι» θὰ τοὺς διώχναμε. Αὐ- τὲς εἶναι οἱ ἔθνικὲς ὑπηρεσίαι τῆς ἑλληνικῆς φιλο- λογίας και τῆς καθαρωνουσιάνικης ἰδεολογίας. Ἄς ἐλ- πίσουμε πὺς θὰ εἶναι οἱ τελευταῖαις.

Μὰ ἡ ἐλπίδα αὐτὴ, εἶναι φανερὸν πειρ, δὲ στη- ρεῖται παρὰ μόνον στὴν πιθανότητα πὺς θὰ νικήσει ὁ δημοτισμὸς.

Γιατὶ βέβαια ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσωπευτικὸς αὐτοὺς τύπους πὺ ἐξετάσαμε, τὸν Κοραῖ, τὸν Κόντο και τὸ Μιστριώτη, πὺ ἀποτελοῦν σὰν νὰ πὺμε και τὶς ἀκρότητες τῆς ἑλληνικῆς φιλολογικῆς ἐπι- στῆμης ἀπὸ τὴν καλὴν και κακὴν τῆς ἀποψη, ὑπῆρ- ξαν στὰ διάμεσα πλῆθος ἄλλοι μελετητὲς και ἐρ- μηνεῖς τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ὁ Ἀσώπιος, ὁ Φιλίπ- πος Ἰωάννου, ὁ Ἰ. Πανταζίδης μιὰ ἑλληνικὴ φιλολο- γία ἀληθινὰ ἀνθρωπιστικὴ, ἐρμηνεῖα βαθεῖα, ἐσω- τερικὴ, πολύμερην, κλασικισμὸς εὐεργετικὸς γιὰ τὸ ἔθνος δὲν ὑπῆρξε και δὲν ὑπάρχει ἀκόμη. Ὅπου δὲν ἔχομε ξεφυλισμένα ὑπόλοιπα τοῦ Κοντισμοῦ, ἔχομε μιὰ ξερὴ, ἐπιστημονικὴ μὲν ἴσως μιὰ ὄχι και ἀνθρωπιστικὴ, φιλόσοφη και φιλοσοφούσα ἐρμηνεῖα τῶν συγγραφῶν. Λεῖπει ἡ γενικὴ, ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἀντίληψη. Και λείπει ἀκόμη ἡ ἐπαφὴ πρὸς τὴ σημε- ρινὴ ἔθνικὴ ψυχὴ. Αὐτὴ τὴ σημερινὴ ἔθνικὴ ψυχὴ, τὴν ἐρευνά της, τὴν ἀναγνώρισή της σὲ ὄλα της τὰ φανερώματα, και τὴν ἐξύψωσή της ἔχει θεμέλιό του και σκοπὸ του ὁ δημοτισμὸς. **Και μιὰ ἔθνικὴ ἑλ- ληνικὴ φιλολογικὴ ἐπιστῆμη μόνον ἀπὸ τὸ δημο- τισμὸν θὰ βγῆ.** Οἱ πρῶταις ἀποδείξεις δὲ λείπουν. Ὁ Δ. Βερναρδάκης, ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Ἐλέγγων ψευ- δατικισμοῦ» καθὼς και ὁ ἀδελφὸς του Γρ. Βερναρ- δάκης, πὺ ἡ ζωρη ἀντίθεσί τους πρὸς τὸν Κοντι- σμὸν τοὺς ἔκανε νὰ ἴδωῦν με καθαρώτερον μάτι τὴ νεοελληνικὴν πραγματικότητα, στὴ φιλολογικὴν και ἐρμηνευτικὴν τῶν ἐργασίαι ἔχουν κἀποια ἐλευθερία, κἀποια σύλληψη τῆς οὐσίας τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ, πὺ λείπει ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἀκόμα χτυπητότερα ἔχομε τὴν ἀνώτερον και οὐσιαστικώτερον ἀντίληψη τοῦ ἀρχαίου κόσμου στὸν Ψυχῶρη, τὸν Πάλλη και τῶρα τελευταῖα στὸ Φουτρίδη.

Οἱ μεταφράσεις ἀρχαίων ἐργων πὺ εἶναι και φιλολογικὴν και λογοτεχνικὴν ἐργασία μιὰς μῆς δίνουν τὶς τρανότερες ἀποδείξεις. Μὰ γι' αὐτὲς θὰ μιλήσωμε στὸ ἐπόμενον κεφάλαιον πὺ ἐξετάζουμε τὴν δημιουρ- γικὴν λογοτεχνία.

Χ Λ Ω Μ Α

Χλωμὴ τὰ φύλλα τῶν δειντῶν σὰν πέφτουν μαραμένα. Τὰνθια σὰ νεκροβύνουνε στὴς γῆς τὸ προσκεφάλι, Τὰ σύννεφα με τὰ φιλιὰ τοῦ φεγγαριοῦ ντυμένα, Τὸ χαμογέλιο τῆς αὐγῆς, τοῦ δειλινοῦ τὰ κἀλλη.

Χλωμὸ τὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ σὲ μνήματα σπαρμένα... Κι' ὁ, τι διαβαίνει ἀμλήτο και ξεμυχίζει ἀγάλη, Χλωμὰ και τὰ Μαγιατρίλα σὲ νιάτα σταυρωμένα, Τοῦ χυνοπῶρου ἡ φορεσιά, τοῦ θάνατου ἡ ἀγκάλη!..

Χλωμὰ τὰ χεῖλη τὸ φιλι πὺ θὰ γλυκομαράνη, Τὸ μεταπῶκι, πὺ φορὰ μαρτυροῖ στερῆνι, Ἐ μυστικώτερον ὁμορφία... τῶν ποιητῶν ἡ ῥίμου...

Χλωμὸ κι' ὁ, τι μοῦ χάρισε, ὡς τὰ στερνὰ ζουμποῦλια, Τοῦ ἔρωτὰ μας ἡ σβυστὴ και δακρυσμένη ποῦλια... Κι' ἀπ' ὄλα πὺ χλωμότερον νὰ... αὐτὴ ἡ ψυχὴ τὶ κῶμα!

Ο ΑΠΟΚΛΗΡΟΣ

Ξυπνήσε λίγο αργά. Άκουσε έξω, φωνές παιδιών. Όλα τα χρεσίνα του ήρθαν στο νου και με αυτή μιλέψε ώρα, επιτελους ταφίσε και σηκώθηκε, και δεν αισθανότανε καλά τον εαυτο του, και μωχίσε να λογαριαζει τι λεφτα είχε και τι παλαιώνε.

Κανως είχε ξυπνησει ζαφνικά, μεο στη ράθεια νυχτα, τον κυριέφε ένας φόδος, μη σεν υπήρχε σιγα σιγα, τιποτε να φανει και τότε; Επηρεσε κι αυτος και να υρίσκει και να κρούει οπως είχε ακουσει, πώς εκαναν πολλοι.

Το πρωί ομως ο φόδος δέν υπήρχε πια, σά να τον είχε διαλυσει το λαμπρό φως της ημέρας.

Άλλά και πάμ, λογαριασε τι λεφτα είχε και τι μπορούσε να διαθεσει για να μην του ξαναρθει πια ο φόδος.

Κι απ' έξω ερχόντουσαν οι φωνές των παιδιών.

Που πήγε κι ανοιξε τὰ εξώφυλλα, τάδε να παίξουν τους στρατιώτες με χάρτινα κράνη στα κεφάλια και με ξύλα, καλάμια για τουφέκια. Και στη μέση και το τυφλό παιδί εκεί μαζί να παίζει. Και το κεφάλι του, που πάνω είχε ένα χάρτινο κράνος, δέν έπανε να κουνιέται δεξιά κι αριστερά σά ξελλειωμένο. Κάποτε όμως, στεκόταν και σηκώνοντας το προσωπο στον ήλιο έμενε. Τότε το κούνημα έτανε, η γινόταν πολὺ μικρό σά να το στηρίζαν οι άχτινες του ήλιου, που δυνατά λούζανε τη μορφή του, τὰ τυφλά του μάτια.

Ήταν όμως το μόνο καλοντυμένο απ' όλα. Τάλλα γυμνόποδα και με παιδούρα. Ήξερε ο Ποίμης πώς το τυφλό παιδί είχε κατέρα πλουσιο ζωέμπορο και χασάπη...

Κ' είχανε μαζευτεί εκεί σχεδόν όλα τὰ παιδιά της γειτονιάς. Είδε και κάτι μικρά κουτσουβέλα να θέλουνε να παίξουν κι αυτά και να κολουθούνε, να βρίσκωνται στη μέση.

Αυτά τὰ μικρά του θύμισαν, που μικρός κι αυτός, όσο αυτά, δέ μπορούσε να ύποφέρει, η να δει μορφή άλλη ανθρώπου απ' τών γονέων του.

Είχε ένα φόδο μεγάλο παραόδο, για κάθε ξένο άνθρωπο. Στο άκουσμα της πόρτας, η φωνής ξένης κρυβόνταν εΐθδς, κι ήταν αδύνατο να τον βγάλουν. Έκλειε, σκοτανόνταν. Και κάποτε είχε κρυφτεί στην καρθουναποθήκη και βγήκε έπειτα κατάμαυρος. Για να μη το ξανακάνει, του είπανε για τόν Αράπη, που παρουσιάζεται μέσα κει για μεγάλα ποντίκια που τρώε τις μύτες και τὰ μάτια των παιδιών και διάφορα άλλα. Μάταια όμως. Όταν βρέθηκε μιὰ μέρα στο μαγεριό, κι άκουσε ξένο άνθρωπο να ρχεται πάλι μπήκε άψηφώντας κι άράπη και ποντίκια.

Κούνησε το κεφάλι με μικρό χαμόγελο.

—Μαζάρι να τ'οχα αυτό πάντα! είπε.

Και σά ναδλεπε τότε, πιο καλά, πιο καθαρά, πώς εκανε για φίλους και παρές, αιστάνθηκε αγανάκτηση μεγάλη θυμό εναντίον του εαυτού του.

"Α, δέ θα γινόνταν πιά! Όχι, όχι δέ θα τον άφινε να πέσει έτσι!

Πειθαχτηκε όμως που εισε να λωμψει και, μια έκπαια, μαζούνη η ραυειά

—Αυτό μου εκειπει ειπε.

Κ' εμεινε χωρίς να σκελεται, η καλλιτερα αιστανονταν τις σκεψεις να μενουυ ακληρες σαν κληνος σε κλειστο μερος, που μια μικρη πνοη ομως, μπορει να τον κανει να κινηται να κινησει ορημιακα.

Και η μερα ήταν ωραια. Ο ήμος ελευτερος φωτιζε, ο ουρανός καθαρος. Πέρα ομως σε μια πλευρα του χμητου ενα συννεφο μαζου, μαζου και λεπτο, σα λαμιος και κεφαλι του μεγαλου συννεφου, που ητανε ψηλά και διπλα, ήταν απολωμένο και φαινοτανε να αναπαυεται απ' την εργασία της νυχτας.

ζαφνικά αιστάνθηκε μιὰ χαρμ.

—Μπιά! εκανε, γιατί χιρομμαι;

Και κοίταξε να δει, γιατί είχε χαρεί, και δέ βρήκε τίποτα.

Θυμήθηκε και την έκπαια που του είχε φανει.

—Κείνο; Μ' αυτό εινε αστειο! ειπε.

Έβλεισε το παραόδο και προχώρησε μέσα.

"Ανοιξε το συρτάρι και πήρε λούπινα.

—Τι να κάνουμε; ειπε.

Είδε πώς του είχανε σωθεί και σκέφτηκε να πάρει άλλα, σικά, σταφίδες, δ,τι εύρισκε. Μαζί του ήρθε στο νου και κεινο πουχε πει, να κρούει...

—Ούφ! εκανε.

Στόν καθρέφτη του, καθώς έτρωγε ειδη τη μορφή του.

—Φουκαρά!... εκανε κοιτάζοντάς την. Είμαι άλληθινα δυστυχιμένος, δυστυχιμένος... Μά γιατί; Ρωτάς γιατί; Γιατι σὺ τὸ θέλεις...

Και μ' ενα κούνημα νευρικό της κεφαλής τραβήχτηκε να μη βλέπει τη μορφή του.

Είχε τελειώσει τὰ λούπινα, όταν στη διπλανή κάμαρα άκουσε ένα βήξιμο τρομερό και στη μέση τη φωνη του γέρο μεσίτη να λέει στον εαυτέ του

—Σκάσε, μωρέ, σκάσε μη σε πνίξω!...

Ήρθε και στόν Ποίμη βήχας σά να κόλλησε κ' έβηξε κι αυτός δυνατά. Άκουσε όμως τότε τη φωνή του γέρο μεσίτη να του λέει

—"Ε, γείτονα!

—Τι ναι; του απάντησε ο Ποίμης.

—Βλέπω και σὺ έχεις τὸν καταραμένο τὸ βήχα!..

"Α, εγώ! Εινε τρομάρα... Άκους; Μά πού να σου πὸ ἀπόψε, πούχα σαρανταποδαρούσες στο στομάχι μου!

—Τι είπατε;

—Είχα σαρανταποδαρούσες στο στομάχι μου! Τάκουσες; Είχα σαρανταποδαρούσες στο στομάχι μου...

—Δέν κατάλαβα!

—Θά καταλάβεις. Έφαγα κέγώ χαρουπόπητα! Άκους; χτες τὸ βράδυ έφαγα χαρουπόπητα! Τάκουσες; "Ε, αυτό... Στο διάολο, σκάσε, σκάσε! Μωρέ μ' έπνιξε... Μά τ' ειναι αυτό;... "Αμα κοιμούμαι δέ με πάνει, άλλ' αμα ξυπνήσω, εδὸ είμαι, μου λέει. Άκους; Έτσι έφαγα χαρουπόπητα! Μή χειρότερα

νά λέμε... Μὰ δὲ μοῦ λές, τῶγαν σκεφτεῖ οἱ ἀρχοῖο τὸ χαρουπῶλεγο;... Ὅχι... Μπα! Αὐτουνῶν τὸ κεφάλια κόβανε, δὲν ἦταν κλοῦβια σὰν τὰ δικὰ μας... Κέπειτα αὐτοὶ θὰ κάνουνε κουμπάτια, ὄχι σὰν κ' ἐμᾶς! Στὸ διάολο... νὰ ὁ βήχας...

Ἐγινε μιὰ διακοπή κι ἀκούστηκε τὸ βήξιμό του ἴστερα.

— Βρε νὰ πάρει ὁ διάολος, μῆπυξε... Δίχως ἄλλο θὰ ξαναζούσσα χεῖς τὸ βράδυ!..

Ὁ Ποίησις χαμογελοῦσε, ποὺ τὸν ἀκούγε. Εἶδε τὴν ἐπιθυμία, ποὺ τοῦγε ἔρθει τὴ νύχτα νὰ πιᾶσει μ' αὐτὸν φίλια, νάθοει πάλι, ἀλλὰ σὰ νὰ παρουσιάστηκε ἀπὸ μακριὰ χωρὶς νὰ τοῦλᾷ νὰ πλησιάσει.

Ἄλλοτε ὁ γέρος διως, ποὺ νὰ τοῦ μιλήσει... Τώρα εἶχε διὸ ἢ τρεῖς φορὲς ποὺ τοῦ κουβέντιαζε. Ἦσως ὁ ἀποκλεισμός, ἡ δυστυχία ἔκαναν αὐτὸ τὸ θαῦμα...

— Ἔτσι ποὺ λές, ξακολούθησε ὁ γέρο μεσίτης, ἄνα τοῦπαιξε ὁ βήχας. Μὴ βάζουμε τοὺς ἀρχαίους μὲ τοὺς σημερινούς. Οἱ ἀρχαῖοι... Τοὺς πιάνουμε καὶ στὸ στόμα μας! Γιὰ βόλε, ἀκούς; βάλε μὲ τὸ νοῦ σου, δέκα χιλιάδες μονάχα, δέκα χιλιάδες περάσανε ὅλη τὴν Ἀσία, Θηορία σωστά! Ἐξέρεις γιὰ τί λέω; Ἄκούς; Ποὺ εἶχαν ἀργηρὸ τὸν Ξενοφῶντα... τὸν ἔξοις... Καὶ θὰ σοῦ πεῖ γιὰ τοὺς σημερινούς...

Ἐπιτοὰ δὲν τοῦγε πῆ ὁ Ποίησις γιὰ τοὺς σημερινούς.

Ὁ γέρο μεσίτης ἔπυψε. Ἀκούστηκε πάλι, τὸ βήξιμό του. Σὲ λίγο κατὶ ἔροῖξε κῆχανε κρότο δυνατὸ κι ἄσπυσε νὰ θλαστυᾷ.

Μὲ τί διάβολο ἔχει πάθει μὲ τοὺς ἀρχαίους καὶ μὲ τὸν Ξενοφῶντα! εἶπε ὁ Ποίησις μὲ τὸ νοῦ του.

Ποῦ ὄλων ἡμερῶν τὸν εἶχε ἀκούσει στὸ διῆδρομο νὰ μιᾷ γιὰ τὸν Ξενοφῶντα καὶ τοὺς υἱοὺς, στὴν κρυὰ Ἐλένη, τὸν ἄντρα της καὶ τὰ παιδιὰ της. Καὶ μιλοῦσε δυνατῶς, γιατί ὁ ἄντρας τῆς κρυὰ Ἐλένης κοῦφιζε λίγο. Καὶ τὸν ἀκούσε νὰ λέει γιὰ τὸν Ξενοφῶντα.

— Ὁ Ξενοφῶντας αὐτὸς, ἦτανε ἕνας βαρβάρους Ἀθηναῖος, ἕνας... μὲ μυαλό τοικουῆτρο... σὰν ποῖον νὰ τοῦς; ποῖον... δὲν βοῖσκω!

Ὁ Ποίησις ἐτοιμάστηκε καὶ βγῆκε. Θὰ πῆγαινε γιὰ νὰ γουοῖσει, γιὰ νάγει ὅταν πεινοῦσε. Αὐτὸ μόνον.

Ἄν' ἔξω βοῖζε τὴν κρυὰ Ἐλένη νὰ σάθει κοντὰ πρὸς τὸν ἀνδρῶνα κρυὰ τῆς κρυαῖας. Μὰ κι αὐτὴ, ποὺ ἄλλοτε μόνον τὸν γουοῦσε μ' ἕνα ξηρὸ γουοετιμὸν κρυὰ τοῦ μιλοῦσε.

— Πάτε ἔξω, ἔ; τοῦ εἶπε σηκώνοντας τὸ κεφάλι ἀπ' τὸ σάβηλο. Δὲν πιστεύω νὰ πηγαίνετε γιὰ φαῖ; εἶνε ποῦ ἀκόμα. Ἄ, σεῖ; τοῦλάχιστο, οἱ ἀργένιδες βοῖσχετε δὲ σωτᾶτε διως κ' ἐμᾶς! Ποὺ νὰ μᾶς δώσουν... Προσμένουμε δά, ἐκεῖνα τὰ σασόλια! Κτεῖναι τόσες μῆρες ποῦπτανε νὰ μᾶς ποιοῦσαν καὶ ποῖντα! Ποῖν καίποτες μῆρες κατὶ βοῖσκαινε, τῶρα ποῦ... Ὅλο γόσα, ὅλο γόστα! Πρασινίσανε τὰ σάβηλα μᾶς, καὶ σινᾶ, σινᾶ θὰ ποασινίσουνε κ' ἐμᾶς! Καλὰ πῶνι, ποῦ πῶνουμε πῆς, κι' αὐτὰ! Ἄλλὰ τί τῶ γουοιμε, ποῦ πᾶνε νὰ σωθοῦνε! Νά, δὲν ἀκούτε, τί μᾶς ἢ κρυὰ Ἀργήτοια, δὲ ἔξω ἂν τὴν ἔξοις. Μὰ πᾶνε καὶ μῆνα γόστα. Μοῦλενε σῆμερα, πῶς ἀρχίσανε καὶ λυοστεῦουν καὶ οἶχτηκε ὁ κόσμος στὰ

σποροδούκλια... Ἀκούτε! Στὰ σποροδούκλια, ποὺ οὔτε οἱ κατοῖκες καὶ τὰ γουρούνια δὲν τὰ τῶνε... Κι αὐτὰ λέγουνε, πῶς ἦταν φαρμακερὰ! Ἄλλ' ἢ πῆνα... Ἄς κάνω τὸ σταυρό μου! Μὴ χειρότερα...

Αὐτὸς τὴν κοίταξε κάποτε, ποὺ μιλοῦσε, κοίταξε τὰ μάτια της, ποὺ ἦτανε γεμάτα λύπη, ἀπελπισία, τὸ πρόσωπό της ποῦγε ἀδυνατίσει, καὶ τὴ λυπήθηκε. Ἄλλὰ μαζί σχεδὸν μὲ τὴ λύπη, τοῦ ἦθε στὸ νοῦ, πῶς ἦταν αὐτὰ τὰ μάτια, κείνο τὸ πρόσωπο, τί ἔκφραση εἶχαν, ὅταν ποῖν λίγο ἀπ' τὸν ἀποκλεισμό, γιατί εἶχε θραδύνει νὰ πληρώσει τὸ νοῖκι, ἐπειδὴ ἦταν ἄρωστος, εἶχε μπει μὲς' στὸ δωμάτιό του, γιὰ νὰ τοῦ ἔτῃσει τὸ νοῖκι.

— Θὰ σιάξουν τὰ πράγματα, τί θὰ κάνουν... τῆς εἶπε διως ποὺ τοῦ θῆμισε τὰ λόγια τοῦ Νάσκα.

Κεῖνη τὴ στιγμή φάνηκαν νάγονται διὸ ἀπ' τὰ παιδιὰ της, ἕνα κοριτσάκι κ' ἕνα ἀγοράκι.

— Νὰ γι αὐτὰ φοβάμαι, τοῦ εἶπε καὶ τῶδειξε, γι αὐτὰ, ποὺ εἶνε στὴν ἀνιάπτυξη! Αὐτὰ θέλωνε φρομῆ...

Ὁ Ποίησις τώρα, πρόσεξε, πῶς τὰ μαγοιλῶματα τῆς τὰ στρογγυλά, εἶχανε γίνει ἴσια μῆνα λικκᾶκι στὴ μέση, καὶ τὸ ροδινὸ τους χροῦμα εἶχε γαδί.

— Φομῆ, χωρὶς φομῆ τὸ παῖ, πῶς θὰ κῆσει! Ἄν εἶχαν...

Τὰ μικρὰ εἶχαν σταθεῖ κοντὰ τους.

Ἐφαγε, χεῖς τοῦ φοινοῦσε τὸ παιδί στὸ κεφάλι... τοῦ εἶπε τὸ ἀγοράκι μὲ μιὰ φωνὴ γοντῆ, σὰν ἀντρίκια, Ἐγει μιὰ κεφάλια τόση, νά... Καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ γιγτήκανε πάνω του ὅλα καὶ τοῦ δώσανε... Σὺ θὰ τῶς, φομῆ, τοῦ λέγανε, γι αὐτὸ ἔχεις γοντῆ κεφάλι. Νά, καὶ τοῦ δῖνανε...

Στὸ δρόμο τὰ παιδιὰκια δια στὴ γραμμή, πῆγαν νὰν πέσα ἔγοντας καὶ σημάια τώρα. Τὰ κουτσάθελα ἀκολουθοῦσαν.

— Κλῖνατε ἐπὶ δεξιά... ἀκούστηκε μιὰ φωνὴ νὰ ποοσταῖ.

Μὲ τὰ ἔβλα στὸν ἄντρο καὶ τὰ γόστια κρυὰ στὰ κεφάλια κᾶδιζαν μὲ θῆμα. Ἡ ἄσπρη σημάια κρυὰ τῆς.

Ὁ μαῖσος σκύλος τοῦ ἀντιζουνοῦ σπιτιοῦ καθῆστος ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα του, τὰ κοίταξε.

(Ἀκολουθεῖ)

Η ΝΕΚΡΟΚΑΣΣΑ

Μὴν τρέχεις ἔτσι βιαστικός: Καλὸ παιδί!
Στάσον! καὶ πάρε ἐδῶ σινᾶ μου λίγη ἀνάσση!
Χάση θὰ στόθουν, ἂν τραβᾶς βραδὸν-βραδὸν
νὰ φτάσεις κεὶ ποὺ κᾶς μ' αὐτὴ τὴ νεκροκάσσα.

Ἐξέρεις τί λέω: Στὰ μάτια μου ἔτσι ὅπως χτυπαῖ
μὲ τὴν ὀλόμανρη ἀσημόπλεχτη στολή της:
Ἄέω, μήπως τάχα καὶ γιὰ μὲ μπορεῖ νὰ πάει
σὰ νὰ τὴν ἔφμασε στὰ μέτρα μου ὁ τεχνίτης!

Μὴ μὲ τὰ λόγια μου, μὲ παίρνεις γιὰ τρελό!
Ἀκούμπησέ τὴν δῶ στὸ πλάι μου λίγο γάμον.
Ξεκέπασέ τὴν, παλικᾶρι μου καλό,
Νὰ κλείσω πόθους μέσα ἐκεῖ καὶ τὰ ὄνειρά μου!

ΑΙΣΘΗΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΝΥΧΤΕΣ

Τί απαγοήτευση! "Όσοι είχαν στηρίξει ελπίδες στο θέατρο του "Ωδείου, μα και οι πιο αυστηροί επικριτές του ποτέ δε μπορούσαν να περιμένουν τέτοιο έναν ξεπεσμό. Είναι ζήτημα αν μπορεί να εξακολουθησει να ονομάζεται θέατρο, θέατρο σοβαρό, καλλιτεχνικό, το θέατρο του "Ωδείου μετά την προχθεσινή παράσταση. Οι «Αραβικές Νύχτες» που τις τιτλοφόρησε κωμωδία θα είσαν πάρα πολύ άνοητες ακόμα και για λιμπρέττο όπερέτας. Δεν έχουν κανένα πνεύμα, τα πρόσωπα δεν είναι παρά αντρείκελα, και βέβαια δεν είναι δυνατό να θεωρηθεί δράση ή συνέχεια σκηνών μονότονων που δείχνουν όλοένα την απελπιστικά κοινότοπη σε φάρσες σύγχυση των προσώπων. Το πιο χαμηλό, το πιο πρόστυχο είδος του κωμικού. Ίσως να υπάρχουν στην παγκόσμια φιλολογία κι άλλες όμοια άσημητες φάρσες, φαίνεται όμως δύσκολο, αν όχι κι αδύνατο, να υπάρχουν χειρότερες. Και το γαλλικό θέατρο προσφέρει τόσες κωμωδίες βέβαια όχι πολύ βαθιές ούτε εξαιρετικά αληθινές, αλλά τόσο λεπτές, τόσο γεμάτες πνεύμα! Δυστυχώς ή Διεύθυνση του "Ωδείου θέλει να άγνοεί σχεδόν έντελώς το σύγχρονο γαλλικό θέατρο. "Όσο κι αν άνυψωθεί πάλι το "Ωδειο, ίσως με άλλες παραστάσεις, το δ,τι μπόρεσε να σκεφτεί καν να παρουσιάσει τις «Αραβικές Νύχτες,» θα έμποδισει πολύ να του έχει κανένας πια έμπιστοσύνη κι έχτιμηση. Απαρνήθηκε τον προορισμό του. "Η φανέρωσε μια τέλεια άγνοια, μια απόλυτη έλλειψη έστω και διαίσθησης καλλιτεχνικής, ή μάλλον, γιατί δεν εξηγγείται από τις άλλες του εμφανίσεις τόση πια στοιχειοδέστατη άνικανότητα, συνειδητά προτίμησε αντί να προσπαθεί να άνυψώσει το κοινό, όπως είναι καθήκον του, προτίμησε να κατέβει χαμηλότερα ακόμα από το κοινό, για να κολακέψει την παιδιάστικη του άμορφοσύνη. Και είναι πολύ λυπηρό γιατί ίσαμε τώρα με όλα τα συχνά μεγάλα του λάθη, με όλη την τόσο στενή συντηρητικότητα του, ιό θέατρο του "Ωδείου έδειχνε μια ειλικρινή προσπάθεια, μια καλή θέληση, και είχε παρουσιάσει κάποτε αν όχι τέλειες, τουλάχιστον σχετικά καλές επιτυχίες. Στέκονταν ασύγκριτα ψηλότερα από τα άλλα μας θέατρα. Είναι λυπηρό γιατί έχει κατορθώσει να συγκεντρώσει αρκετούς ήθοποιούς με κάποια αξία που μ' αυτούς θα μπορούσε να δημιουργήσει σχετικά ανώτερες παραστάσεις αλλά που δεν ξέρει να τους μεταχειριστεί όπως θα έπρεπε, που δεν τους δίνει την ύλη για να αναπτυχθούν.

Δεν είναι κρίμα μια ιδιοφυΐα σαν του κ. Κοντογιάννη να σφίγγεται τόσο συχνά σε μικρούς άσημαντους ρόλους, να άγωνίζεται στις «Αραβικές Νύχτες» να πιάσει ένα χαρακτήρα άνυπαρχτο; Δεν είναι κρίμα να σέρνεται στη φάρσα ή τόσο λεπτή κωμικότητα του κ. Κοντογιάννη; "Όσο κι αν τιμά τον κ. Κοντογιάννη το ότι κατορθώσε όποσδήποτε να χαρακτηρίσει τον τιποτένιο, ψεύτικο ρόλο του "Αρθουρ Χάμινκτοπ δεν έμποδίζει ότι μια τέτοια παράσταση όχι μόνο δεν τον όφειλε αλλά και τον βλάπτει.

"Όπως όλους τους ήθοποιούς άλλωστε "Αντι να άνυψώσουν τον έαυτό τους, όλοι έπρεπε στις «Αραβικές Νύχτες» να τον χαμηλώσουν, να τον ισοπεδώσουν με τη φάρσα. Οι ήθοποιαι που παίζουν τις φάρσες, σε μικρά, ιδιαίτερα κακά θέατρα, δεν εί-

ναι ποτέ σε καμιά πολιτισμένη πολιτεία οι ίδιοι από τους όποιους ζητά κανένας όργότερα να παίξουν σοβαρά, καλλιτεχνικά έργα. "Ο κ. Συριόπουλος κι ο κ. Ροντήρης ήσαν την ευκαιρία να παρουσιάσουν σχεδόν δικαιολογημένα όλη την άφυσικότητα και την ύπερβολή τους. Με μια τέτοια παράσταση στεροποιούνται ακόμα τα έλαττωματά τους. "Ο κ. Συριόπουλος παρουσίασε τον ύπηρέτη σαν τέλειο νευρόσπαστο, κι ο Ροντήρης γελοιοποίησε άνυπόφορα, έντελώς άπίθανα, τον κι όλας τόσο γελοίο τύπο του νταντή που ζει στη ράχη της οικογένειάς του, και ύστερα της έρωμένης του. Έπειδή όμως λείπει κι από τον κ. Ροντήρη κι από τον κ. Συριόπουλο κάθε εύλυγισία, ακόμα και στη φάρσα το αίσθημα του θεάτρου, ή ύπερβολή τους δεν είταν παρά άνυπόφορα άφύσικη χωρίς να γίνεται καθόλου κωμική.

Οι άλλοι ήθοποιοι εύτυχώς δε μπόρεσαν να κατεβούν στο επίπεδο της φάρσας. Οι «Αραβικές Νύχτες» εύτυχώς δεν παίχτηκαν όπως θα έπρεπε να το είχε απαιτήσει ή Διδασκαλεία, μια που διάλεξε ένα τέτοιο κομμάτι, αν ήθελε να παρουσιάσει τουλάχιστον μια ένότητα παίχθηκαν ευγενικά. Είσαν θριβερές οι προσπάθειες της κ. Ζερβού να προστιχέψει τον έαυτό της, να καταστρέψει τη φυσική της λεπτότητα μέσα στον τιποτένιο, γιατί είταν κι άνοητος, δήθεν άστειος, ρόλο μιας μεθυσμένης κακότας. Εύτυχώς δεν το κατορθώσε, διακρίνονταν ή προσπάθεια, και παρουσίασε ένα σύνολο χωρίς καμιά άρμονία. "Ο κ. Παπαρηστός έπαιξε πολύ φυσικά, με πολλή ευγένεια το ρόλο ενός φίλου του σπιτιού, αλλά έντελώς ψυχρά, έντελώς άδιάφορα. Θέλησε εύτυχώς ν' άγνοήσει ότι έπαιξε φάρσα. Το ίδιο και ή δ. Κωνσταντίνου και ή δ. Μπατιστάτου. Έχουν και οι δυο πολύ τάλαντο, όχι κωμικό, ούτε τραγικό, δυνατό τάλαντο για το σύγχρονο δράμα. ή δ. Κωνσταντίνου και τους ελαφρότερους και ή δ. Μπατιστάτου για τους σοβαρότερους ρόλους. Πρέπει όμως απαραίτητα ή δ. Κωνσταντίνου να δώσει περισσότερη εύλυγισία στις κινήσεις της και ιδιαίτερα στο βιάδιμά της, το αληθινά άκομψο και που καταστρέφει το χαριτωμένο της σύνολο, και ή δ. Μπατιστάτου να διορθώσει χωρίς άλλο την προφορά της. Είναι ανάγκη όσο κι αν είναι δύσκολο κι αν πρέπει να κοπιώσει να ξεσυνηθίσει το πολύ δυσάρεστο της ψεύδισμα που μπορεί να της έμποδίσει κάθε επιτυχία. Και θα είταν κρίμα γιατί έχει κινήσεις, στάσεις, μεγάλης κι όλας ήθοποιού.

Για την Κα Νέλα Βέρα δεν είναι δυνατό να γίνει καν λόγος. Πιο ψεύτικο, πιο κενό και επιτηδεμένο σύγχρονα, πιο ένκευριστικό παίξιμο είναι δύσκολο να φαντασθεί κανένας. Κι ούτε υπάρχει καμιά έλπίδα μετά τόσα χρόνια που εμφανίζεται στη σκηνή να ανακαλυφθεί ποτέ μέσα της κάποιος άφανέρωτος θησαυρός. Είναι καιρός που θα έπρεπε ή Διεύθυνση του "Ωδείου να της είχε υποδείξει ότι άνώφελα κοπιάζει, ότι δεν έχει άπόλυτα καμιά θεατρική κλίση.

Είταν ή πρώτη φορά που με τις «Αραβικές Νύχτες» ή διεύθυνση του "Ωδείου αποφάσισε πια μια φορά να δώσει ένα κομμάτι όχι κατάλληλο για παραθναγωγή. Κι' έδωσε τις «Αραβικές Νύχτες».

ΑΛΚΗΣ ΘΡΥΛΟΣ

Το διήγημά μου «Η άλλη ώρα», τυπωμένο στο τελευταίο φύλλο των «Νέων», δημοσιεύτηκε έντελώς παραμορφωμένο. Η γλώσσα, όλόκληρες λέξεις και φράσεις άλλαχτηκαν, μερικές άσπασθήσαν και παραρσιάζει ένα σύνολο χωρίς συνέχεια, χωρίς ένότητα, χωρίς κανένα νόημα.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΒΑΤΟ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΔΟΤΙΚΗΝ ΕΤΑΙΡΙΑΝ "ΤΥΠΟΣ",
ΚΙΜΩΝ Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 3, ΑΘΗΝΑ

Διευθυντής: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ταχυτικοί συντάχτες: Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ, ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ
ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ, ΚΙΜΩΝ Ι. ΘΕΟΔΩΡΟ-
ΠΟΥΛΟΣ, ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Διαχειριστής: Η ΕΤΑΙΡΙΑ "ΤΥΠΟΣ",

"Όσα γράμματα ενδιαφέρουν τή Διαχείριση πρέπει
νά διευθύνονται:

«ΕΤΑΙΡΙΑΝ «ΤΥΠΟΣ» Σοφοκλέους 3, ΑΘΗΝΑΣ»

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: Γιά τήν Ελλάδα

δρ.	20	τό χρόνο.
>	10	το εξάμηνο.
>	5	τό τρίμηνο.
£	1	τό χρόνο.
£	0,10	τό εξάμηνο
\$	5	τό χρόνο
\$	3	τό εξάμηνο

Γιά τήν Αγγλία και Αίγυπτο

Και γιά τά άλλα μέρη ανάλογο

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

«**Ο**ΧΙ, ό Ψυχάρης δέν είναι γεροντιστής Τό **Σενάς**, υποθέτω, είναι όνομα τόπου. "Ισως **Σενάρ**». Τ' άλαμπουργέζικα αυτά είναι γραμμένα στή «Διάπλαση τών Παιδών», στή στήλη τής «Αλληλογραφίας», από τόν Ξερόπουλο. Βλέπετε, τονε καντάλισε τό **Sénat** ποιήναι τυπωμένο στά γράμματα και στους φακέλλους τού Ψυχάρη και σκοτώθηκε νά διαβεβαιώσει τους λιλιπούτειους θανμαστές τον πως ό Ψυχάρης, ό Θεός νά φυλάξει! δέν είναι γεροντιστής (Sénat==Γερονσία) μά κτλ. Καμώνεται τον κοιτό, βλέπετε, κατά τή σιγήνια τον ό άγαπητός Γρηγόριος και γράφει αυτά τ' άρρητα θέματα. Ξεροπολιτισμός.

ΓΡΑΦΕΙ όμως άκόμα και άλλα ό Γρηγόριος, προ domo sua πάντοτε, στήν πολυθρόνητη αυτή στήλη τής «Διάπλασης». Γράφει δηλ. πως «και ό Ψυχάρης δίδει ένα μάθημα εις τους παδοίς τον, αναφέρων και τόν Ξερόπουλον, άνίμεσα εις τους καλούς συγγραφείς πού πλουτίσαν τή νεοελληνική γλώσσα». Είναι ή πρώτη φορά πού ό Γρηγόριος αναγρωίζει **καλούς** λογογράφους τών Ταγκόπουλο, Πισσορίτη, Γκόλφη και άλλους άλλους αναφέρει ό Ψυχάρης στό περίφημο «Χαμόγελό» τον, (Νουμάς σελ. 100), μόνο και μόνο γιά νά πει πως και ή άφεντιά τον είναι καλός σαν κι αυτούς. Στο τελευταίο δέν έχουμε τήν παραμικρότερη αντίρρηση.

ΑΝΤΙΡΡΗΣΗ μόνο μικρή, μικρούτοικη, ελάχιστη, φαίνεται νάχει ό Ψυχάρης, γιατί σε κάπιο γράμμα του στους εκδότες τού «Νουμά», γράφει τ' ακόλου-

θα, σχετικά με τήν «Κουβέντα με τόν κ. Ξερόπουλο», πού δημοσιεύτηκε στήν 124 σελίδα τού «Νουμά»:

— «Κάπιο ντόπερα τό ύπερβιού τού Ξερόπουλον. Νά σας άκόμα ένας και τού λόγου τον πού δέ νιώθει από χαμόγελα. Θέλοντας νά δικαιολογήσῃ τόν "Ομιλο, μάς έμαθε με τρόπο άμήμητο, πως πήρανε νά τού ζητήσουνε γραμματικές και κανονισμούς. Γιατί τού Ξερόπουλου τάχα—κι όχι τού Παλαμά; Θέλησε ό κατομοίρης νά σηκώση και πάλι τό παντελονίκι του, μά λυσπώθηκε καταπόδαρα και τό λίστωσε. Κουμωδίες».

ΜΕ ξεχωριστή εύχαρίστηση δημοσιεύουμε στις πρώτες σελίδες μας σήμερα ένα μεγάλο ανέκδοτο κομμάτι από τή μελέτη πού διάβασε ό κ. Γληνός προχτές στήν «Εταιρία τών Πολιτικών και Κοινωνικών Έπιστημών». Η εύχαρίστησή μας δικαιολογείται όχι μοναχά γιατί ό κ. Γληνός ως επιστήμονας δίνει δείγματα τής επιστημονικής του εργασίας από τις στήλες τού «Νουμά», αλλά άκόμα και γιατί, ως άνότατος υπάλληλος τού Κράτους, ως Γενικός Γραμματέας τού Υπουργείου τής Παιδείας, έπισημοποιεί, νά πούμε, τή Δημοτική γλώσσα και δίνει έτσι άδροος σε μερικόνε διασταχτικούς δικούς μας πού ή φοβούται νά γράφουν τή Δημοτική με τήν έπογραφή τους ή δικαιολογούνται πως τάχα αναγκάζονται άν και δημοτικιστές νά γράφουνε στήν καθαρεύουσα γιατί θέλοντε νά... διαβαστούν από τόν κόσμο! Όκ. Γληνός τους γκρεμίζει με μιιά κλιταιά όλους αυτούς τους διαταγμούς κι όλες αυτές τις άστείες δικαιολογίες. Κίτσο κιάν άπιστεί σε μερικόνε γραμματικούς τύπους τής κανονικής δημοτικής (αλλά πιά είναι τά οικογενειακά μας και τάφινουμε κατά μέρος σήμερα) δέν μπορεί κανείς νά τού άρνηθει πως ή γλώσσα πού γράφει τήν επιστημονική του μελέτη είναι δημοτική, με λιγαστές, μά παραπολύ λιγαστές γραμματικές άπιστίες.

ΕΝΑΣ παλιός και διαλεχτός συνεργάτης τού «Νουμά», ό Γεώργιος Φτέρης, πού σε περασμένα χρόνια τού «Νουμά» (στον τόμο τού 1910) δημοσίευε, κοντά στ' άλλα του, και δυό τραγοΐδια του: «Τό μοιρολόγι τού πού δρυάτη» (Νμ. Νοεβρ. 1918, σελ. 209) και τό «Τραγοΐδι τής τυλιγής (Ίδιος τόμος, σελ. 262) και πού στο ερχόμενο φύλλο δημοσιεύει ένα καινούριο τραγοΐδι του, τόν «Αιώνια», μάς έταξε πως γλήγορα θά μάς δώσει χαρακτηριστικές σελίδες για τό μαζαρίτη Μιχ. Αβλιχο, τόν Κεφαλονίτη ποιητή και φίλο τού Λασκαράτου, καθώς κι ανέκδοτα τραγοΐδια του. Ο Φτέρης, πού είχε μείνει πρότεροι τρεις τέσσαρις μήνες στή Κεφαλονιά, τόν είχε γνωρίσει από κοντά τόν Αβλιχο κ' έτσι είναι ό πιο κατάλληλος απ' όλους νά μάς γράψει μερικές σελίδες με' αυτόν. Τή φωτογραφία του έλπίζουμε νά μάς τή στείλει κανένας Κεφαλονίτης φίλος μας ή και ή συνεργάτισσά μας Ίουστίνα πού είναι κι αυτή, καθώς μάς βεβαιώνει ό Φτέρης, από τήν ταχτική παρέα τού Κεφαλονίτη ποιητή. Κ' έτσι ό «Νουμάς» με τό επιμνημόσυνο αυτό, νά πούμε, φύλλο πού ετοιμάζει, θά ξεπληρώσει ένα χρέος προς έναν άληθινό ποιητή πού έζησε κ' έσβησε άδόρυβα, κ' είναι σχεδόν άγνωστος στους περισσότερους από τους νέους λογίους και ποιητές μας.

ΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ ΚΑΙ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

(ΟΛΑΚΕΡΗ Η ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΡΗΓΑ ΓΚΟΛΦΗ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΑΕΙΟ Κ

Γ'

Ένας πόνος, που δεν ξεχίνεται σε παλιόνο σα στο Μαλακασή, πόνος γλυκός και νοσταλγικός για όσα σβήνουν, για όσα χάνονται, για όσα φεύγουν και δεν ξαναγυρίζουν, για όσα ήρεμα και μοιραία στον κόσμο τούτο πεθαίνουν, χαρακτηρίζει τὸ τραγούδι τοῦ **Λάμπρου Πορφύρα**. Ένας τόπος ελεγειακός τὸ περισσότερο, μᾶς δίνεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. Πολλοὶ θέλουνε νὰ ποῦνε πὼς τὸ κλάψιμο στὴν ποίηση καταντᾷ βαρετό. Είναι ζήτημα ιδιοσυγκρασίας καὶ γούστου. Μὰ ὅποιος μελετήσει προσεχτικὰ καὶ κοιτάξει βαθιὰ τὴν ποίηση τοῦ Πορφύρα, δὲ θὰ μείνῃ διόλου μὲ τὴν ἐντύπωση πὼς τὸ τραγούδι του εἶναι κλάμα συγκρατητό. Ἀπὸ πρώτη ὄψη, βέβαια, φαίνεται θλιμένο καὶ μελαγχολικό. Στάζει τὸν πόνο πὸ εἶπαμε. Μὰ πίσω ἀπὸ τὴ θλίψη, κίττον ἀπὸ τὸν πόνο, πὸ ἀπὸ τὴ μελαγχολία, βλέπουμε νὰ σπαρατᾷ μιὰ ζωὴ ὀλέκερη, ἀδύνατη βέβαια καὶ συντριμμένη, μὰ πὸν ζητᾷ, πὸν παρακαλεῖ, πὸν θέλει, πὸν λιπιτίζεται τὴν πλατεῖα χαρὰ τοῦ κόσμου, τὴν ἡδονὴ τῆς ζωῆς, καὶ πονεῖ ἴσια-ἴσια γιατί εἶναι ἀνήμπορη νὰ τὴν ἀποχτήσῃ, νὰ τὴ ζωντανέψῃ, νὰ τὴν ἀπολάβῃ. Αὐτὴ τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς, πὸς τὴν πλάθει, πὸς τὴ λαχταρᾷ, πὸς τὴν ὀνειροθεύεται!

Ψαλὴ γυναῖκα, τὸ τραλὸ τὸ γέλιο σου διαβαίνει
σὰ μῦταιος ἦχος, καὶ σκορατᾷ κ' ὄπτε μιὰ ἡχὸ ξυπνᾷ,
στὴν ἀκατάδεχτη καρδιά, πὸν ἀγάπη τὴν δένει
μὲ χαμογέλιο, σιωπηλά.

Ὁ ποιητὴς μᾶς δὲν περιφρονεῖ τὴν πραγματικότητα. Ζητᾷ τὸν ἔρωτα ζωντανό, ἐπιθυμεῖ τὸ φίλν τὸ ἀληθινό.

Φίλα τὰ βλέφαρά μου, καὶ θ' ἀνοίξουν
καὶ πάλι στ' ἀγνὸ τὸ δροσοβόλι.

Μὰ κείνο πὸ ἀποδειχνεὶ πὸ φανερά, πὸ χτυπητὰ, πὸς ὁ Πορφύρας δὲν ἔχει γιὰ καθαντὸ ἀφορμὴ τοῦ τραγουδιοῦ του τὸ παλιόνο καὶ τὸ κλάμα, εἶναι ἓνα ποιήμα τοῦ πὸν ἐπιγράφεται **«Τὸ χαρούμενο πάγκο»**. Στὰ τρία του τετράστιχα, ξεπηδᾷ τὸ φῶς τῆς ὀλκῆς, νὰ ποῦμε αἰσθησης, ἢ ἀβίαστη χαρὰ, ἢ ἐπιθυμία καὶ μ' ἓνα τόνο εὐθυμο ἢ καρδιά τοῦ ποιητῆ, δὲν ψάλλει, χορεῖ ἀπὸ ἀνοιξιὰτικὴ συγκίνηση.

Τὸ χαρούμενο πάγκο εἶχε πάρει
στ' ἀνοιξιὰτικο ἐκεῖνο πρωτὶ,
μιὰ ὀμορφιά γιορτινὴ καὶ μιὰ χάση
πὸν ξανὰ δὲν μπορεῖ νὰ τὴ βρῇ.

Πέρα ὡς πέρα τὸν φύλλων γλαστρουν
οἱ σκιές μὲς στὸ φῶς τᾶπαλὸ,
καὶ περνούσαμ' ἔμεις καὶ φιλοῦσαν
σιγανὰ τὸ γυμνὸ σου λαίμο.

Τί γιορτὴ πούταν κείνη! Σαλεύαν
τὰ κλωνάρια κ' οἱ σπῖνοι ψηλά,
καὶ ὅσα λέγαμε οἱ σπῖνοι τὰ κλέβαν
καὶ τὰ κᾶναν τραγούδια τραλά...

Ὅλοι βλέπουμε πὸς ἡ ζωὴ τῆς σημερινῆς μᾶς ἐποχῆς, ὅπως οἱ κοινωνικὲς συνθήκες τὴν ἔχουνε πλάσει, στέκεται καὶ τριγύρω μᾶς καὶ μέσα μᾶς, σὰ μιὰν ἀλλαγὴ χαρᾶς καὶ θλίψης, γαλήνης καὶ τραυ-

μῆς, μὲ περισσότερες ἢ λιγότερες σὲ κάθε ἄνθρωπο, ποικιλίες, πὸν ἔρχονται ἀπὸ διάφορα περιστατικὰ καὶ ἀφορμῆς. Μὰ καθε πρᾶξ κ' ἐνεργεία μᾶς βλέπει πάντα σ' ἓνα σκοπό. Κι ὁ σκοπὸς τούτος δὲν εἶναι βέβαια γιὰ νὰ δημιουργήσουμε δυστυχία στὴ ζωὴ μᾶς. Ζητοῦμε λίγο πὸν, κινηθοῦμε ἓνα ὄνειρο, τῦνερο μᾶς εὐτυχίας, μᾶς χαρᾶς. Είναι σὰ νὰ ταξιδεύουμε πρὸς τὸ μέλλο μ' ἀνοιχτὰ τὰ πανὰ τῆς ἐλπίδας. Πὸν ζητοῦμε ν' ἀράζουμε; Αὐτὴ τὴν τῶσο ἀνθρώπινη διάθεση μᾶς δίνει ὁ ποιητὴς ὀλέκερη, μὲ χρώματα γεμάτα λάμψη καὶ ἀλήθεια, σ' ἓνα τραγούδι, τὸ: «Ταξίδι». Είναι καὶ αὐτὸ ἀντιπροσωπευτικὸ γιὰ τὴ βάση πὸν βάλαμε πὸς ὁ ποιητὴς μᾶς δὲν κλαίει τὴ ζωὴ, μὰ τὴ λαχταρᾷ καὶ τὴν ἐπιθυμεῖ.

Ὁνειρο ἀπίστευτο ἢ κίωχαρη μέρα. Κ' ἐνὸ κ' ἡ Ἀννούλα
Λίγο παλιὸ συντροφὸς μου καὶ κάποιες κοπέλλες μᾶς,
πᾶχαμε μέσα σὲ μιὰ γαλανὴ, μεθυμένη βαρκούλα,
πᾶχαμε μέσα καὶ πᾶμε στὴς χαρᾶς τὸ νησί.

Ὅτ' ἓνα σύνεφο καὶ οὐτ' ἓνας μαύρος κᾶπνὸς στὸν ἄνερο,
πλάι μᾶς στὴν ἔρωτιάρικα καὶ ἄσπροι γιονάτοι λαίμοι,
φῶς στὰ μαλλιά τὰ ξανθὰ, φῶς στὸ πέλαγο, φῶς πέρα ὡς πέρα,
μὰ πὸν εἶπε ποτὲ τὸν μακριὰ στὴς χαρᾶς τὸ νησί:

Ὁ! τί μὲ νοῖζει καὶ ἄν πάρει ὡς ἐκεῖ; Τί μὲ νοῖζει; Γ' ἐλάν
ὄ! ἢ γλυκεῖα συντροφία μου, γελᾷ ἢ θλιμένη ζωὴ,
στ' ἀπειρο μέσα κυλάμε κ' ἡ Ἀννούλα τραγουδαῖ:
Ὁπου καὶ νᾶναι μακριὰ θὰ φανῇ τῆς χαρᾶς τὸ νησί...

Μὲ τέτοιον τρόπο τὸ μελαγχολικὸ τραγούδι τοῦ Πορφύρα, δὲ γεννᾷ μέσα μᾶς τὴν ἀπελπισία, τὴ μαύρη ἐγκατάλειψη, τὴ σκληρὴ μοναξιά, δὲ φέρνει τὸ δάκρυ τῆς ψυχῆς μᾶς. Ἰσια ἴσια, ἀντίθετα, ξυπνᾷ τὴν παρηγοριά καὶ τὴν ἐγκαρτέρηση, μαλακῶνει καὶ γαληνεύει τὴ νεορικὴ διάθεση τοῦ σημερονοῦ ἀνθρώπου, μᾶς ἀνοίγει τῆς θύρες τῆς φιλοσοφικῆς σκέψης, κ' ἔτσι μᾶς δίνει τὴ δυνατὴ καὶ γλυκεῖα ἐκείνη ἀπόλαυση πὸν ζητοῦμε ἀπὸ τὸ ἔρω τῆς τέχνης.

Ἄν ἡ λυρικὴ διάθεση τοῦ Πορφύρα εἶτανε νὰ γράψῃ μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ξεχῦσει τὸ κλάμα καὶ τὴν ἀπελπισία, θὰ τὸν βλέπαμε τότε στενὰ ὑποκειμενικὸ καὶ μονοκόμματο, καὶ ὅλοι του οἱ θρηνοὶ θὰ εἶχανε θέμα ἐσωτερικὰ καὶ ψυχικὰ του κᾶθη. Πρὸς τὴ ζωντανὴ χτίση, πὸν λίγο θὰ ἔρωχε τὴν προσοχὴ καὶ τὸ βλέμα του. Μὰ ἡ Μούσα τοῦ ποιητῆ μᾶς εἶναι φυσιολατρικὴ. Χαίρεται τὴν πλάση, ζεῖ κ' αἰστανεται πλάι τῆς καὶ μαζί τῆς, καὶ κᾶνενα του ἐσωτερικὸ συναίσθημα δὲν εἶναι πὸν νὰ μὴν ἀντιζηγιάσει στὴ ζουγραφία τοῦ ἔρω κόσμου. Παρατηρεῖ τὸν ἐξωτερικὸ κόσμο μὲ μάτι ἀνοιχτό, πλατὶ, πὸν βυθίζεται πρὸς τὰ πέρα, στὴς ἄκρες τῆς θύλασας καὶ τούρανοῦ, κ' οἱ στιγμῆς πὸν διαλέγει γιὰ νὰ μᾶς δῶσῃ τὸ δραματικὸ του λυρισμὸ εἶναι πάντα ἐξαιρετικὲς καὶ ἀσυνείθιστες. Ἐτσι, μεσημέρι μὲ ἥλιο φαντεχεροῦ, ἢ νύχτα μὲ βαθύτατο σκοτάδι, θ' ἀπαντήσουμε σπάνια στὰ τραγούδια τοῦ ποιητῆ μᾶς, ὅσο συχνὰ θ' ἀνταμῶσουμε αὐτὴν θάμπερφα καὶ μουντὰ δειλινὰ, ἀχτίδες πὸν πρωτοφῆγγονε γιὰ νὰ δᾶσουνε χαρὰ ζωῆς, καὶ ἀχτίδες πὸν κινῶνουνε καὶ μαγαίνονται σὰ ὄδα στὰ τῆματα τοῦ παραθυριοῦ μᾶς πὸν βλέπει πρὸς τὸ ἡλιοβασιλεμα. Ἡ γύρα πλάση δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο, παρὰ ὅπως τὴν ἀντικοῦζουμε

μέ τα μάτια της ψυχής μας. Γιὰ τοῦτο ὁ ποιητής ποῦ ἔχει τὸ χάρισμα νὰ βλέπῃ κάπως ἰδιαίτερα καὶ βαθύτερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, νοιώθει πὸς κι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ ἀνθρώπος δὲν εἶναι παρὰ ἓνα μέρος, ἓνα κομμάτι αὐτῆς τῆς πλάσης. Ἔτσι δένεται μαζί της, καὶ νομίζει πὸς ἡ συντροφισσά του ἢ φύση τοῦ ἐρημνεύει τὸ πάθος καὶ τὴ συγκίνηση. Ὁ Πορφύρας σὰν περιγράφει ἓνα τραγικὸ χωρισμὸ, μὲ τέτοιον τρόπο τὸν ὑποβάλλει.

Λάκρια καὶ λόγια δὲν ἐβγαίνανε πικρά
νὰ πούνε τὸ θλιμένο χωρισμὸ μας.
Μ' ἐνοίταζες βουβή, καὶ τὰ ξερὰ
κλώνια μόνον, ἔλεγαν τὸν καιρὸ μας.

Κι ὅταν ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου πονεῖ, στὴ μοναξιά καὶ τὴν ἐγκαταλειψή της, χωρὶς ποτὲ νὰ χάσει τὴν ἐλπίδα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ εὐτυχισμένου, πιάνει ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν πλάση, ἀπὸ ἓνα δέντρο, ἀπὸ ἓνα λουλούδι, ἀπὸ ἓνα σῦνεφο, γιὰ νὰ παρηγορηθεῖ.

Ἄργα, βουβὰ καὶ μαῦρα, ἀπόψε, βράδι,
τὰ σῦννεφα στὸν ἔρημο οὐρανὸ κλυοῦνε,
γλιστροῦν καὶ φεύγουν φεύγουν στὸ σκοτάδι,
δὲ βρέχουνε τὸν πόνο τους νὰ πούνε.
Ἄργα, βουβὰ καὶ μαῦρα ἀπόψε βράδι.

Κάποια καλά, μὰ ὀλίγελα χαμένα
μέσα στὴ νύχτα ἐκεῖ καὶ στὸν ἄνερα,
τὰ σῦννεφα γιὰ ἰδέξ τα—ὅσαν ἐμένα,
γυροῦν, ἄχ! καὶ κείνα πέρα ὡς πέρα
κάποια καλά, μὰ ὀλίγελα χαμένα.

Τὸ ταίριασμά αὐτὸ τοῦ ψυχικοῦ πάθους μὲ τὶς ζουγραφιῆς τῆς φύσης, τὸ παρατηροῦμε καὶ στὸ κάπως μακρύτερο τραγοῦδι ποῦ ἐπιγράφεται : «**Θρόλος ἀγάπης**», θέμα ἐπικὸ, ἀπὸ τὸν κύκλο τοῦ Διγενῆ, φερμένο στὴ λυρική ποίηση, μὲ μιὰ ἀξιοζήλευτη δεξιοσύνη. Ὅλα τὰ περιγραφικὰ καὶ πεζολογικὰ στοιχεία τοῦ ταυριάζουνε τὸ ἔπος πεταγμένα, χωρὶς καμιά βλάβη ἢ ἀδυναμία νὰ φέρουνε γιὰ τοῦτο στὴν ἀπόδοσή. Καὶ μέινανε μόνον τὰ λυρικά στοιχεία, ποῦ σὲ πέντε μονάχα ποιήματα, κλείνουνε ὅ,τι ἄλλος ποιητὴς γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἴδια καλλιτεχνικὴ συγκίνηση, θὰ ἔγραφε ἴσως ὀλόκληρο βιβλίο.

Ὁ Διγενὴς ἀπάνου στὸ μαῦρο του φεύγει μαζί μὲ τὴν κλεμένη ἀγαπητικιά του. Ἐκεῖνὴ στοῦ καβαλάρη τὸ καιμὸ εἶχε ριγμένα τὰ κάτασπρα τῆς χέρια. Ἐφείγε τὸ ἄτι, κ' ἔσβηνε ὀλοένα ἀλάργα ἢ ἡχώ. Στὰ λαγκάδια τὰ σκοτεινὰ καὶ τὰ ρουμάνια τὴν ἀκούγαν οἱ ξωθιῆς, βγαίνανε τοῦ ἀπόκοσμοι οἱ δημοφρονεῖς κι ἀντάμα τῆς περνοῦσαν, —καὶ γύρω τὰ φουντωμένα χλωρὰ δέντρα, τραγοῦδοῦσαν τὸ αἰθέριο τραγοῦδι.

Τὰ κάτω κάτω φύλλα τους τὰρχίζανε
τὸπαιρναν τὰλλα ἀπὸ κλαδί σὲ κλώνον
τὰ ὅλα στὸ τέλος, ὅλα ἐμουρηοῦζανε :
Ἄγάπη εἶν' ἡ ζωὴ κι ἀγάπη μόνον.

Ἦρθανε μέρες ὕστερα ἡσυχῆς καὶ γαληνεμένες. Ἐκεῖνὴ κένταε βουνὰ καὶ κίμπους, μιὰ θαμπὴ κλεισοῦρα στοιχειωμένη, καὶ τὸ Διγενὴ νὰ ξεκινᾷ γιὰ τὸ πᾶλεμα τοῦ Δράκου. Κ' ὕστερα κένταε λιόγαρο μονοπάτι στὸν κάμπο, κι ὁ Διγενὴς νὰ γυρνᾷ καβάλλα στὸ ἄτι, νικητῆς τοῦ Δράκου. Ἄπ' ἔξω τῆς ἐρχότανε μυροῦδιὰ ἀπὸ πασκαλιές, ἀπὸ νοτισμένο χορτό, καὶ ἡχολοῖ ἀπὸ φωνές στρουθιῶν. Καὶ κείνη κένταε κάστρα στὰ βουνὰ, κένταε ματωμένα μακρινάρια, καὶ τὸ Διγενὴ νὰ τραβᾷ μακριὰ τῆς μὲ τὰ παλληκάρια του στὸν πόλεμο. Κένταε βουνὰ μαρτυρικά, μὲ τὸ χιόνι ποῦ καὶ ποῦ, μὲ τὴ γλόη στὰ πλάγια,

καὶ τὸν καλὸ τῆς κένταε νὰ γυρῆσει. Ὅμως ἔφτασε μιὰ μέρα σκοτεινὴ, ποῦ τὸν κατεροῦσε μὲ βαρεὰ καρδιά. Φεύγανε γιὰ τὰ ξένα οἱ γερανοὶ πίσω ἀπὸ τὸν καπετάνιο τους. Μὰ ὁ Διγενὴς ἀργοῦσε. Ὁ δρόμος ἄδειος πέρα, ἴσαμε πέρα, ἴσαμε κεῖ ποῦ τὸν σφαλῶσε ὁ μαῦρος οὐρανός. Κατεβαίνει στὸ περιβόλι καὶ ρωτᾷ τὰ πουλιὰ ποῦ ταξιδεύουνε ὅλη τὴ γῆς. Μ' αὐτὰ τρομαγμένα σπαίλουνε. Καὶ μονάχα ἓνα πουλι τῆς λέει : Τί κατεροῦς ; Νυχτοξημερώνει ὀλοένα, μὰ ὁ Διγενὴς μὲ τὸ Χάρο στὸ μαρμαρένιο ἀλώνι παλεύουνε. Καὶ τὸ τραγοῦμένο νερὸ τῆς λέει : Κατεροῦ τὸ Χάρο καβαλάρη μακριὰ νὰ σὲ πᾶθ μὲ τὸν καλὸ σου.

Κι ὅσα ἀπομέναν φύλλα ἐμουρηοῦζανε :
Ἄγάπη εἶν' ἡ ζωὴ κι ἀγάπη μόνον,
καὶ γύρω τῆς τραγοῦ ἐφυγαλλίζανε
ὅσα μιὰ χροσὴ βροχούλα ἀπὸ τὸν κλώνον.

Καθὼς τραβοῦσανε γιὰ τὴν κάτω γῆς, σταματήσανε στὸν πύργο τῆς. Τῆς κοῦζει ὁ Χάρος : Ἐβγα νὰ τὸνὲ δῆς στερονὴ φροά. Ἐκεῖνὴ σέρνεται στὰ σκαλιὰ σὰν πουλι μὲ φτερά λαβωμένα : Χάρε μου, χάρε μου, πάρε με στὴν ἀραχνὴ τῆ σκοτεινιά μαζί... Τάτι ἄγριο, πηγμένο ἀπ' τὸν ἀφρό, κι ἀπάνου του μ' ἀσημένα κοντάρια, ὁ Διγενὴς κι ὁ Χάροντας, τὰ δυὸ παλληκάρια ποῦ εἶχε ὁ κόσμος. Κι ὁ Διγενὴς γέρονε πονετικά, τὴ φιλεῖ στὰ πικρὰ τῆς γαίλης, ἐνῶ τὰ βλέφαρά της τρέμανε σὰ φλόγα τρεμόσβηστη, καὶ κλείσανε γιὰ πάντα πιστὰ πάνου στὸ φιλι τοῦ Χάρε μου, χάρε μου πάρε με μαζί στὴν ἀραχνὴ τῆ σκοτεινιά.

...Τώρα ὁ μαῦρος μέσα στὴ νύχτα κάλλι τοὺς ἔσερνε. Τὰ πέταλά του μῆτε ἐν' ἀπὸ ξυπνοῦσανε στὴν ἐρημιά. Ἐκεῖνὴ στὸ καιμὸ τοῦ Διγενῆ καὶ πάλι εἶχε ριγμένα τα χέρια τῆς, κ' ἐνῶ τᾶλλο ἐφείγε, ἀγκομαχοῦσε γύρω ἢ ἀνεμοζάλη. Ἀλάργα, στὰ βουνὰ, τὰ σῦννεφα ὀλοένα κοπαδιαστὰ χαμηλώναν, μαῦρα σὰν τ' ἄλογό τους, καὶ βουβὰ γλιστροῦσανε στὶς πλαγιές, καὶ τὰ κωπαρίσσια γέρονε τὶς κορφές στὸν ἄνερα σὰ νὰ κατενοδῶνανε ὅσες ψυχές μισέσανε ἀπὸ τὸ φῶς μακριὰ.

Ἐγέρονε κ' ἐσμίγαν καὶ χωρίζανε
καὶ πάλι ξαναμίγανε μὲ πόνο
καὶ τὸ νὰ πιά μὲ τᾶλλο πορημοῦζανε :
Ἄγάπη εἶν' ἡ ζωὴ κι ἀγάπη μόνον...

Στὸ ποίημα τοῦτο τοῦ Πορφύρα, καθαρὰ καὶ φρανταχτερὰ βλέπουμε ποῦ ὄλο παιζει ἡ ἀνταπόκριση τῆς μέσα μας ζωῆς, μὲ τὸν κόσμο τὸν ἔσωτερικό. Τὸ πάθος τῆς ἀγαπημένης τοῦ Διγενῆ μᾶς ζουγραφίζεται καὶ μᾶς δίνεται ὑποβλητικὰ μόνον καὶ μόνον ἀπὸ τὸ πάθος τῆς γύρα ἀψυχῆς καὶ ψυχωμένης πλάσης. Μὲ τὸ δραματικὸ τοῦτο τραγοῦδι ἢ τέχνη τοῦ Πορφύρα, δίνει ἓνα παραδειγμα συνθετικότητος ποῦ τοῦ λείπει ἀπ' ὄλο τὸ ἄλλο του ἔργο, καὶ ποῦ μόνον τὰπαντοῦμε σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πρωτοδημοσιευμένα του ποιήματα, στὸ «Χάρος», ποῦ τυπώθηκε στὸ πρῶτο ἐπαναστατικὸ γιὰ τὴ φιλολογία μας περιοδικὸ, στὴν «Τέχνη», τῆς χρονιά τοῦ 1998.

Ὁ «Χάρος» μὲ τὴν τεχνικὴν καὶ ἀπεργάδιαστη μορφὴ, μὲ τὴν ἐξαιρετικὴν του ποιητικὴν πνοή, ἔχοντας κατὰ ἀπὸ δημοτικὸ τραγοῦδι καὶ κατὰ ἀπὸ μπαλάντα, τράβηξε ἀμέσως τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ἐντύπωση, ὅσαν εἶχαν ἰδέα ἀλιώτικη γιὰ τὴ λυρική τέχνη, ἀπὸ κείνη ποῦ ἐπικρατοῦσε στοὺς ἐπίσημους φιλολογικοὺς κύκλους. Ὁ Πορφύρας τραγοῦδοῦνε μὲ ἀσυνείθιστη φωνή. Φυσικὰ οἱ περισσότεροι

δείχτηκαν αδιάφοροι, κι όσοι καταδεχθήκανε να ρίξουν ένα βλέμμα, δὲν μπορέσανε νὰ ἰδοῦνε ἐκεῖνο πού ἔπρεπε, τὴν ὁρμὴ καὶ τὴν ἔξαρση ὑποταγμένες μὲ λογισμό, στὸ νόημα τῆς τέχνης.

Λόξα, ὠσανί, Ζωὴ στὸ χάρο!
Θέλω τ' ἀπόκρυφο νὰ πᾶω
τὸ φῶς, πού φέγγει σου πιστά.
Θέλω τὴν δάδα σου νὰ σβήσω
σὺν ἄνεμος καὶ νὰ σπαλίσω
ὅλα τὰ μάτια τ' ἀνοιχτά.

Ἐνα ἀπὸ τὰ ἔξαιρετικά φαινόμενα τῆς τέχνης τοῦ ποιητῆ μας, εἶναι ἡ ὁριμότητα τοῦ τραγουδιοῦ του ἀπὸ τὴν πρώτην ὥρα πού παρουσιάστηκε. Νέος ἀκόμα, παιδί θάλαγγε κανεῖς, φάνηκε πρώτη φορά μ' ἕνα του μικροῦ τραγουδι στοῦ «Ἡμερολόγιο τοῦ Σκόκου». Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ εἶναι τὸ περίφημο «Iactimaie regum». Θλιμένο, ὑποβλητικὸ τραγοῦδι, ἀπὸ κείνα πού χαραχρίζουνε ἀρετὰ τῆ Μούσα τοῦ ποιητῆ μας. Δύσκολα θὰ μπορούσε κανεῖς νὰ παραδεχθῆ πὸς γράφτηκε ἀπὸ ἄγνωστο καὶ πρωτόπειρο, γιὰ τὴν ὥρα του, ποιητῆ. Τὰ κατοπινά του ἔργα, μπορεῖ νὰ πάτησαν κι ἄλλους δρόμους τῆς φαντασίας, μὰ σίγουρο πὸς μεγαλύτερη, πιδ μυστὴ ὁριμότητα δὲν ἔχουνε. Γιὰ τοῦτο ἡ ποίηση τοῦ Πορφύρα, εἶναι «ἀδιάπτωτη». Ἐκεῖνος πού τὴν ἐνοιωσε, πού πήρε τὸ νόημά της, πού τὴ συμπάθησε, τὴ λατρεύει ὀλίγηρη κι ἀτοφια, δίχως χωρισμοὺς, ἐπιφυλάξεις ἢ προτιμήσεις σὲ ὁρισμένα της κομμάτια, καθὼς τὸ βλέπουμε νὰ γίνεται μὲ ἄλλους ποιητῆς, ἴσως πιδ δυνατοὺς, πιδ πολύτροπους, μὰ καὶ μὲ ποικιλία ἐσωτερικότητος κ' ἐκφραστικότητος.

Σὲ μιὰ σειρά τραγουδιῶν μὲ τὸν τίτλο: «**Ἀνεμῶνες στὸν ἄνεμο**»—ὅποι ἢ μουσικὴ τοῦ στίχου ἔχει πάρει ἔξαιρετικὴν ἀπλότητα—ὁ ποιητῆς μᾶς δίνει μὲ τὸνο προσωπικὸ χαριτωμένες εἰκόνες, βαθύτατα ποιητικῆς. Κατορθώνει τὴν ὑποκειμενικότητά του νὰ τὴ γενικεύει μὲ τέτοιον τρόπο, ἵπου ἡ λυρικὴ του εἰκόνα ν' ἀπλώνεται μπροστά μας σὺν ἑνας πίνακα, πού ζωγραφίζει ψυχικὴ κατάσταση πολὺ γνώριμῆ μας. Κι ὅμως κ' ἐδῶ κι ἄλλου, στὰ θέματά του, χωρὶς νὰ εἶν' ἔξαιρετικά πρωτότυπα, βρίσκει πάντα μιὰ γωνιά ιδιαίτερη πού στάθηκε ὁ ποιητῆς, καὶ εἶδε, μελέτησε κ' αἰσθάνθηκε τὸν κόσμο, ἔτσι ὅπως ὡς τὰ τώρα οἱ ἄλλοι δὲ μᾶς συνειθίσαι. Βέβαια, ἡ ποίηση τοῦ Πορφύρα, μπορεῖ νὰ ποῦμε, πὸς στάθηκε ἐπιρροεασμένη. ἀπὸ τοὺς πιδ ζωντανούς καὶ προχορημένους στὸν πολιτισμὸ γάλλους ποιητῆς τοῦ αἰῶνα μας, μὰ τοῦτο δὲ λιγοστεύει, δὲ μικραίνει διόλου τὴν ἀξία της. Γιατί κ' ἡ τέχνη γιὰ νὰ εἶναι ὁριμὴ καὶ ὁλισμένη ὅπως τῆς ἀξίζει, πρέπει νὰ ἔχει τὸ λεγόμενο ἐπιστημονισμό. Δηλαδή ὁ ποιητῆς νὰ ξέρει κατὰ βάθος καὶ νὰ συγκεντρώνει μελετημένα κάθε γνώση τῆς ποίησης γενικά πού πέρασε, τὴν ἀποχτημένη πείρα τῆς ἔμπνευσης καὶ τῆς ποιητικῆς μορφῆς, ὅλης τῆς σειράς τῶν δημιουργῶν πού ἴσα μὲ σήμερα καταπιαστήκανε τὸ τόσο ἀπλὸ μᾶζι καὶ σύνθετο, τὸ τόσο ἀνθρώπινο καὶ μᾶζι ὑπερκόσμιο ζευγάριωμα καὶ συνταίριασμα τῆς φαντασίας καὶ τῆς ἐκφρασης, τοῦ αἰσθάνομαι βαθιά καὶ τοῦ ἀποδίνω ποιητικὰ ἐκεῖνο πού βαθιά αἰσθάνομαι. Γιατί βέβαια σ' ἕνα ποιητῆ αὐθόρμητο καὶ ἀληθινὰ φυσικὸ, μὰ ὀλίγελα χωρὶς καμιά συγκοινωνία μὲ τοὺς προηγουμένους του,—καὶ προηγουμένους του λέγοντας, ἐνωῶ ὄχι τοὺς ὅποιους ὅποιους πού μεταχειριστήκανε τὴν τέχνη χοντρά καὶ πρω-

τόγωνα, γιατί ἴσα ἴσα δὲν εἶχανε τὴν πνευματικὴ ἐκείνη συγκοινωνία πού χρειάζοτανε γιὰ τὴν ἐπίγνωση τῆς τέχνης τους,—σ' ἕνα λοιπὸν ποιητῆ αὐθόρμητο, μπορεῖ βέβαια νὰ μὴ λείπει γενικά ἢ εἰλικρινεία, ἢ ἀπλότητα, τὸ βάθος, μὰ θὰ λείπει ἢ εἰλικρινεία, τὸ βάθος στὴν τέχνη αὐτὴ τὴν ἴδια, πού ἔρχονται μόνο μὲ τὴ γνώση τοῦ τί ἔγινε ὡς τὰ τώρα, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ κίμουμε ἕνα βήμα, μικρὸ ἢ μεγάλο, πρὸς τὰ μαρστιά. Ἔτσι γίνεται φανερό πὸς ὁ νόμος τῆς ἐξέλιξης, δὲν εἶναι ἕνος κι ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς τέχνης, ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς φαντασίας καὶ εἰδικώτερα ἀπὸ τὸν κύκλον τῆς ποιητικῆς φιλολογίας. **Ἐδῶ λοιπὸν βρίσκουμε τὴν ἐξήγησιν**, γιατί ἡ ποίηση τοῦ Πορφύρα μᾶς φαίνεται πολιτισμένη, συγχρονισμένη, μπορεῖ ἀκόμα νὰ ποῦμε προχορημένη, χωρὶς σύγκαιρα νὰ φαίνεται καὶ ἀπὸ πρώτη ὄψη ἔξαιρετικά πρωτότυπη...

Τὰ περισσότερα θέματα τοῦ ποιητῆ μας, πολλῆς εἰκόνας του εἶν' ἐμπνεσμένες ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς ἀσρογιαλιάς. Ὁ ποιητῆς ἔχει ἔξαιρετικὴ συμπάθεια πρὸς τὴ θάλασσα κ' ἡ κλίση του αὐτὴ θὰ ἔχει βέβαια ἀφορμὴ, τὸ πὸς πολύχρονα κατοικεῖ σὲ μέρος παραλιακό. Ἔτσι ἡ τρικυμία κ' ἡ γαλήνη, τότε τῆς ἀνοικτῆς θάλασσας, τότε τοῦ λιμανιοῦ, ζωγραφίζονται μέσα στὸ στίχον του μελετημένα καὶ πιστά. Μὰ τὴ Μούσα τοῦ Πορφύρα, κάθε ἄλλο παρὰ ἐπαναστατικὴ καὶ γενναία, ἔρχεται στιγμὴ πού ὑψώνεται ἀντρειωμένη, σὰ συνεπέρνεται τραγουδιόντας τὴν ἀφοβία τοῦ «Γλάρου» μέσα στὴ μπόρα τῆς θαλασσινῆς.

Λευκὴ ψυχὴ, πού κάποτε καὶ σένα συγκινούσθ
μέσα στὴν τρικυμία,
τὸ κενάρισσι πού γέρνε στὸ χῶμα καὶ βογγούσε
γιὰ λίγη ἀπανεμιά,

Λέν εἶχες νοῦσιν ἀκόμα ἐσὺ, πόσο κι ὁ ἀγριὸς γλάρος
σὺ μοιάζεις γι' ἀδερφός.

Λευκὸς στὴν μπόρα ὑψώνεται καὶ δὲν τὸν νοιάζει ὁ χάρος,
λευκὸς σὺν ἄγιο φῶς

Λ'

Μαλακάσης καὶ Πορφύρας. Στὴ νέα μας λυρικὴ τέχνη οἱ πρῶτοι **μελικοὶ ποιητῆς**. Ἡ μουσικότητα τῆς ἔμπνευσης ἀχώριστη ἀπὸ τὴ μουσικότητα τῆς ἐκφρασης, ἀπὸ τὴ διαμαντένια διαφανάδα τοῦ στίχου,—μᾶς δίνουν καθαρά νὰ νοιάσομ' ἕνα βασιλὸν **μέλος**, πού πλημμυρίζει τὴν ποίησίν τους. Πάντα, μὲ τὴν ἐσωτερικὴ παθητικότητα τοῦ ποιητῆ, ταυριάζει τοῦ στίχου ἢ ἀρμονία. Ἐνας τεχνίτης αὐστηρὸς, πιδ ἀντικειμενικὸς καὶ φιλοσοφικὰ γενικώτερος θὰ ἐκφραστεῖ σὲ στίχον ἀδρό, σκληρὸ καὶ πολλῆς φορῆς ἀλύγιστο. Οἱ δύο ποιητῆς μᾶς ἔχουνε κοινὸ στοιχεῖον, αὐτὴ τὴν ἀρμονικότητα τοῦ στίχου.

Μ' ἀκόμα κι ἄλλα ὅμοια γνωρίσματα τοὺς χαρακτηρίζουνε. Ἡ ψυχὴ τους θρέφει κάποιαν ιδιαίτερη πίστη πρὸς τὴ μοῖρα πού σέρνει τὴ ζωὴ μας, πρὸς τὸ πεπρωμένο, πρὸς τὴ ματαιότητα τοῦ τοιγυρινοῦ μας κόσμου. Εἶναι σὰ λουλουδί, πού ἐνῶ βρίσκεται στὴν πιδ γλυκειά του ἀνοιξιὰτικὴν ὥρα, γέρνει τὸ κεφάλι προσμένοντας τὴ στιγμὴ πού θὰ μαραθῆ καὶ θὰ πέσει, μὲ ὅλη τὴ γαλήνη καὶ τὴν ἐγκαρτέηση μιᾶς ἀνώτερης γνώσης.

Ἡ ποίηση τοῦ Μαλακάση καὶ τοῦ Πορφύρα εἶναι ἀντιλόγισμα πιστὸ τῆς τελευταίας εικοσάχρονης, ἴσα μὲ τὰ 1912, περίοδος τῆς κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς

μας ζωής. Ο αστικός πολιτισμός έφερε βέβαια και σε μιά την πρόοδο της εξέλιξής του. Η συγκοινωνία μας με τη ζωή της άλλης Ευρώπης πλήθυνε. Η σκέψη μας κ' η διάθεσή μας βρήκανε καιρό να περάσουνε ώρες μοναχικές και πληχτικές. Ώραία λουλούδια που φτερόνουνε στον κήπο της απομόνωσης, όλα τα δημιουργήματα του είδους αυτού. Οι εικόνες του Μαλακάση και του Πορφύρα, άπλές, γλυκές, γαληνένες συχνά, σγαλινές—μιάς δείχνοντε το χαρακτήρα της ποιήσής τους. Ποιάν αντίθεση με την ποίηση του Σολομού, του Κάλβου, του Βαλαωρίτη, στα πρώτα χρόνια της εκατονταετηρίδας! Πόσο καθαρά φαίνεται πως το έθνος πέρασε μιὰ πολύχρονη, μακριά, εισηγική ζωή, δίχως παλιούς εξαιρετικούς και τινάγματα ψυχικά... Έτσι οι ποιητές μας αληθεύουν και άδελά τους, ολίγη την εποχή τους, που τη βλέπομε μίαν άποχουσταλλωμένη στο έργο τους.

Η διαφορά ανάμεσα σ' αυτούς τους δυο ποιητές μας, πρέπει να ζητηθή στον τρόπο που ο καθένας τους εκφράζει το συγκαιρινό μας ανθρώπινο πόνο. Ο Μαλακάσης γροειεί αυτόν τον πόνο, τον κλιμαγγει και τον αισιάνεται σά μιάν άνώτερη ψυχική απόλαση. Η θλίψη που νοιώθει ο ποιητής ξεχνείται σε παράπονο και το παρίπονο, είπαμε, είναι αυτό το ίδιο το τραγούδι του.

Έχω τον πόνο άρέντη μου και μόνο αυτόν δουλεύω,
κ' είναι κυλόγνωμος πολύ κ' είναι κ' έλεητής.
Πιστεύεις, μ' έρωτά, σ' έμε, και του άπονω, πιστεύω,
και γίνεται μου σύντροφος και παρηγορητής.

Εύγενικός ο κύρος μου, και τόσο που δεν έχει
καμιάν άπαιτησι άδίκη, και μόνο που ζητεί
κάποτε, σάν το δάκρυ μου ξεσπάει θολό και τρέχει,
να γείρει πάλι μέσα μου, μόν τήχει και σβυστεί.

Αντίθετα, ο Πορφύρας, όνειροεύεται την πλατεία ζωή, την πραγματική, λαχταρά τη χαρά και την ήδονη αυτής της ζωής, και πανεί ίσια ίσια γιατί δεν μπορεί στον κόσμο τούτο να τη βρή, να την αποζητήση και την απολάση αληθινά και λεύτερα. Απογοητευμένος, γλυκαίνει τον πόνο του, ζώντας τήνειρό του ανάμεσα στην πλάση, την αιώνια, την πάντα καινούρια και παρηγορητική, την πλάση, όπως τη βλέπει ο άνθρωπος της πολιτείας, κι όχι το παιδί του βοικού και του κάμπου. Έτσι, η λύρα του μιάς εκφράζει τον έσωτερικό του κόσμο με τις ζωνταφές και τα φαινόμενα του φυσικού.

Σ' ένα καιάμι λεπτό, μαγικόν έχω κλείσει
σε μιὰ χρυσή που οι Νεράιδες μου έδωσαν φλογέρα.
Ώλους τους ήχους που κλαίν και στεναίνουν στη φύση
της σματιάς, της βροχής, των δεντροών και του άγερου.

Μά κι αν ζητίσουμε πλατύτερα την ποιήσή τους αυτή, την ύποκειμενική, την «ένδιάθετη», τη λυρική, βλέπομε να αντιπροσωπεύει, να εξηγεί και να ψάλλει αισθήματα ραφιναρισμένα, εξαντλημένα κι αδύναμα, που άνθίζουνε μέσα μας, από συνθήκες ίσως που μιὰ πολύχρονη κοινωνική υποκριτική διαπαιδαγώγησι μιάς έχει φορώση, δίχως βέβαια να το θέλομε και να το ζητούμε, δίχως να το νοιώθουμε. Άδιάφορο αν το τέτοιο τραγούδι βγαλμένο από ποιητές της άξίας ενός Μαλακάση κ' ενός Πορφύρα, μιάς δίνει ειλικρινά την κατάσταση αυτή του μέσα μας κόσμου, της άζωης ζωής που ζητεί κάτι καινούριο να βρή τριγύρω της, που λαχταρά ν' άνέρη πιό άψηλά και να τραβήξη πιό πέρα, μα δεν της είναι βολετό.

Ο Γκαίτε τόνωνσε αυτό νορίς και στις συνομιλίες του με τον Έκκερμαν καθαρά το διατύπωσε: «...Έπειτα και η ζωή ακόμα τους τελευταίους τούτους άθλιους αιώνες τί άπόγινε; Τί εξάντληση! τί αδυναμία! Ποῦ βλέπομε μιὰ πρωτότυπη φύση, χωρίς υποκρισία; Ποῦ είναι ο άνθρωπος που να έχει τη δύναμη να είναι αληθινός και να φανερωθή ὁπως πραγματικά είναι; Η κατάσταση αυτή επηρεάζει τους ποιητές· πρέπει σήμερα όλα να τα άντλήσουν από μέσα τους, αφού τίποτα πιό δεν μπορούνε να βρουνε τριγύρω τους». Τα λόγια αυτά μιάς δίνουν ακόμα την εξήγησι γιατί αυτή η λεγόμενη έσωτερική ποίηση, πήρε τέτοιο δρόμο κ' έχει τόση διάδοσι στους ποιητές και στις κοινωνίες.

Κι αν τελευταία με το μεγάλο πόλεμο εκδηλώθηκε μιὰ τάση στην ήρωική, στην πατριωτική ποίηση, αυτή η τάση ίσια ίσια με τα έργα που γέννησε, έδειξε φανερά την εξάντληση και την αδυναμία σ' αισθήματα που η εποχή μας είναι αδύνατο να σηκώσει και μόνο μιὰ παράδοσι μακρόχρονη προς ταστικά ιδανικά μιάς μερίδας από στιχουργούς, τα ξανάφερε στο φώς και που η ποιητική ένεση στάθηκε αδύνατο να τα ζωντανέψη αληθινά.

Ο άνθρωπος, ο αιώνιος άνθρωπος, προχωρώντας στον πολιτισμό, είναι φυσικό να ξανάρχεται πάλι στα παλιά βήματά του κάποιες ώρες. Μά με τα χρόνια και τις γενιές που κυλούνε, αληθεύοντας τον κοινωνικό έαυτό του, παίρνοντας συνείδησι πιό καθαρή του γενικότερου προορισμού του, ύψώνει το πνεύμα και τα αισθήματά του προς όριζόντες άνοιχτότερους, καταπατεί συνθήκες και συνήθειες που τις ακολουθούσε άσυνείδητα και τυφλά.

Με νέα φτερά, με καινούργια πίστη, με θέρη για μιὰ ζωή αληθινότερη που αυτός τη θέλει και την αισιάνεται, ριχνεται προς το μέλλο, το μέλλο αυτό, που αλλάζοντας ολίγη την γύρα ζωή του, αλλάζει και την ύπαρξή του την ίδια, κ' ένω μένει στο βάθος ο αιώνιος άνθρωπος, όμως θεωρεί τον έαυτό του σάν κάτι ξαναγεννημένο, ξαναδημιουργημένο ψυχικά ζώντας μιάν εποχή νέας άνοιξης—ύστερ' από μιαν άχνόπορα, ύστερ' από συγκρατητούς κοινωνικούς χειμώνες που πέρασε. Κ' η ποίηση που συνοδεύει τις καινούριες αυτές άνοιξες, πνοή άγέραστη κι άρχαλαστη, για ό,τι περνά και χάνεται.—μιάς παραδίνεται σε περιόδους άδρης ζωής, άγνη και άδολη από κάθε υποκρισία και ταπεινότητα, για να μιάς δώσει αυτή μονάχα να νοιώσουμε το βάθος και την ουσία της ψυχής καθ' εποχής και ζωής που πέρασε, το γέλιο και το δάκρυ του κάθε παιδιού μας προγόνου, που ένα κομάτι από την ψυχή και τη σάρκα του άφησε σε μιάς για να το ζήσουμε, να το πονέσουμε και να το τραγουδήσουμε και μεις, για όσους θάρσθουνε κατόπι μας.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

—Τη νέα γλώσσα δεν τη σάρωσε τούτος η κείνος, μήτε που μπορούσε άφτό να γίνει. Τα στοιχεία της, το έθνος τάδωσε. Κ' οι νέοι λογοτέχνες, σύμφωνα με το γούστο, με την τάση και με την ικανότητα του καθενός, πλησιάζουνε στην έθνική γλώσσα, πιό λίγο η πιό πολύ. Καί δώ είναι η διαφορά. Μά η γλώσσα είναι μιὰ.

Ψυχολογία

ΑΠΟ ΒΔΟΜΑΔΑ ΣΕ ΒΔΟΜΑΔΑ

ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ἡ Ἑλληνική Ἀκαδημία. — Ἡ ἐπίδραση τοῦ Ψυχάρη.

— Στὸν τελευταῖο τῆς ἀριθμὸς ἡ «**Κριτικὴ Ἐπιθεώρηση**» τοῦ Παρισίου, δημοσιεύει ἐν ἀρθροῦναι γὰρ τὴν **Ἑλληνικὴν Ἀκαδημίαν**. Ὅπως ἀνάγγειλε καὶ ὁ «**Νουμάς**» φαίνεται πὸς ἡ Ἀκαδημία τῆς Ἀθήνας, ποῦ ἀποφασίστηκε νὰ γίνει, θὰ χωριστῆι σὲ τρία μέρη: τὸ Ἐπιστημονικόν, τὸ Λογοτεχνικόν καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἴσως μάλιστα οἱ φρονιμὲς ἐπιστῆμες γίνοντιν ἰδιαίτερον μῆγμα. Ὁ κ. Γιάννης Λοιτῶν, ποῦ ἐπιγράφει τ' ἀρθροῦναι αὐτό, σημειώνει μερικὰς ἀντιφρονας ποῦ ἔχει στὴν λίστα τῶν πρώτων Ἀκαδημαϊκῶν ποῦ ἐπιτάσαμε σὲ περασμένον μας φύλλο.

Ἡ ἴδια «**Κριτικὴ Ἐπιθεώρηση**» ξηρώντας τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ψυχάρη στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ 1888 καὶ δίδει, γράφει καὶ τὰκόλονθα: Ὁ «**Νουμάς**» ποῦ ξαναβγήκε, ἐδῶ καὶ περισσώτερον ἀπὸ ἓνα χρόνον, ἀφοῦ εἶχε διακόψει τὴν ἐκδοσὴν του στὸ διάστημα τοῦ τοιαύτου, εἶναι ζωτικὸν παράδειγμα ἐπίδρασης, λατορῆς μοτορῆι νὰ πῆ κανεὶς, ποῦ ὁ Ψυχάρης βόηκε στὴν Ἑλλάδα. Ἐφημερίδα βδομαδιαύτικη, ποῦ παρακολοῦθεἶ ὅλα τὰ φιλολογικὰ νεώτερα τῆς Γαλλίας, συγκεντρώνει ἀπὸ πολλὰ χρόνια τοὺς γνήσιους δημοτικιστὰς, γὰρ νὰ ὀδηγοῦντι ἓναν ἀγῶνα, ποῦ ἴσα με τὴν ὥρα κέρδιζε πολλὰς νίκας. Μέσῳ στίς στήλας του, ὑψώνονται σὰ λίθαρα, φιλολογικὰ καὶ γλωσσικὰ ἀειώματα, διαλεγμένα ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Ψυχάρη καὶ τοῦ Παλαμά. Τὰ δύο τοῦτα ὀνόματα εἶναι φρονιμὰ ἐνωμένα. Ποτὲς τέτοιος ἀπόστολος δὲ βόηκε τέτοιο μαθητῆ. Ὅσες φορὲς ἡ δημοτικὴ γλῶσσα ἐνὸς λαοῦ εἶναι γραμμένον ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, νὰ παίξει σπουδαῖον ρόλον σὲ μιάν ἀναγέννησιν, βόηκε γὰρ νὰ φτάσει σ' αὐτό τὸ ἀποτέλεσμα τερνίτες τοῦ λόγου ποῦ εἶτανε μαζί γλωσσολόγοι καὶ ποιητὰς, καθὼς ὁ Ντάντες γὰρ τὰ Ἰταλικὰ, ὁ Μιστριλὶ γὰρ τὰ Προβηργιανὰ. Ἡ νεοελληνικὴ γλῶσσα, ἃ δὲ δοκίμασε τέτοια εὐτυχία, νὰ βόηκε καὶ αὐτὴ στὸ πρόσωπον τοῦ Ψυχάρη ἓνα σπορὸν φιλόλογον, καὶ στὸ πρόσωπον τοῦ Παλαμά ἓνα μεγάλο ποιητῆ ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς φιλίης του. Ἀπὸ τὴν ἐνωσιν τοῦ φιλόλογον καὶ τοῦ ποιητῆ, μὲ μιὰ μόνο ἐνέργειαν, θὰ ξεπηδήσει ἴσως φωτεινὸν τὸ μεγαλεῖον τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας. Τὰ ἴσα με τώρα δημοσιευμένα ἔργα, ἀπὸ τὸ 1888 στὴν ποιήσιν καὶ στὴν πρόζαν, μῆς δείχνουντι πὸς μοτορῆι νὰ τὸ ἐλπίζομε.

Ἡ Κοινὴ Γνώμη

ΤΟ ΛΕΞΙΚΟ

Ἐλαστικὴ μου Νουμάς.

Καρὰ μου ποῦ σὲ διαβάζω ἐδῶ στὴν ἐπαρχίαν.

Παρακολοῦθῶ τὸν ἀγῶνα σου. Ἡ μάχη πῶς ποῦ δίνετε τώρα εἶναι ἡ τελευταία. Ἐσεῖς θὰ εἶσθε οἱ στρατηγοὶ τῆς νίκης.

Εἶμαι ἀδερφός: τῶν ἰδιοκτητῶν τοῦ «Σαντράλ» καὶ μένω ἐδῶ γὰρ ἐργασία. Μὰ ἀγαπῶ τὰ γράμματα. Εἶμαι μαθη-

τῆς τοῦ Φιλήντα καὶ τοῦ... Λορεντζάτου, ἀν ἀγαπᾷς, τοῦ διευθυντῆ τοῦ λεξικοῦ, τοῦ ἱστορικοῦ, ποῦ λένε.

Λοιπὸν εἶσαι ποῦ εἶναι σήμερον τὸ λεξικὸν αὐτό, ὁ Φιλήντας δὲν εἶναι γὰρ καὶ. Αὐτὸ εἶναι κομωδία, δὲν εἶναι λεξικὸν τῆς δημοτικῆς. Ποῦ ἀκούστηκε Ἑλληνικὸν λεξικὸν νὰ γράφεται στὴν Κινέζικη ἀπὸ ἀλλοδοῦλους τοῦ Χατζηδάκη!

Ἐπαναλαβαίνουν συχνὰ τὰ ὅσα λέει ὁ Φιλήντας χωρὶς νὰ τὸν ἀναφέρουντι διόλου. Ἄκου λίγα:

Ὁ Χατζηδάκης στὴν «Ἀθηνα» (ΚΔ', σελ. 340) στὴ 1912 γὰρ τὸ διαγιομύζω λέει τὴν ἐτυμολογίαν, ποῦ εἶπε ὁ Φιλήντας ἀπὸ τὰ 1910 (Γραμ. σελ. 528) πὸς εἶναι ἀπ' τὸ Τούρκικον γιά γ.α. Ὁ Χατζηδάκης ἀπὸ Τούρκικα χαμπάρι δὲν ἔχει, μὰ χαμπάρι Ἐπίσης τοῦ πῆρε καὶ τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ ναῖ σ κ ε ὄ χ ι σ κ ε ἀπ' τὸ ναῖς-καλέ, ὄχης-καλέ.

Ὁ Ἄμαντος τοῦ πῆρε τὸ κοῦι σ ὄς ἀπ' τὸ κοῦποδῆς. Ὁ Ποντικὸς Οἰκονομίδης Δημοσθένης τοῦ πῆρε τὸ φ τ ρ ε ἰ ἀπὸ τὸ ἀ φ τ ρ ε ἰ καὶ τελευταῖος ὁ Κουκουλῆς τὸ κοῦι τ ἄ ζ ω. Καὶ τὸ παραδέχτηκε πῶς καὶ ὁ Χατζηδάκης ποῦ τὸ βόηκεναι τοῦ λόγου τους κῆσαι πῶς ἡσυχάσανε. (Ματρεῖ κομωδίες!)

Ὁ Τριανταφυλλίδης μὴν μοπορῶντας νὰ συνεργαστῆι σὲ τέτοιο περιβάλλον τοὺς ἔδωκε ἓναν πολὺ δυνατὸν κόλαφον ὡς εἶδος ὑπόμνημα καὶ τραβήχτηκε, γιναυτό ὁ Χ. δὲν τὸν χωνεύει. Καὶ θέλετε νὰ πᾶτε τώρα ὁ Φιλήντας!

Ἄν εἶναι δυνατὸν ὁ κ. Ντίγκας, σάν προβλεπτικὸς, νὰ τὸ κλείσει τώρα, γὰρ τὴν ὥρα, αὐτὸ τὸ λεξικὸν, νὰ στείλει τοὺς δασκάλους στίς θέσεις τους ποῦ ἵπάρχει τώρα τὴσ ἔλλειψιν—καὶ ὅταν ἔρθει ἡ ὥρα ἡ καλὴ καὶ ὁ εὐεργέτης χρόνος νὰ πᾶνε ἐκεῖ ἐκεῖνοι ποῦ πρέπει γὰρ νὰ γράφουντι τὸ Ἑλληνικὸν λεξικὸν στὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν;

Θὰ σᾶς γράψω ἄλλοτε ποῦ θάνατι ὀφελιμώτερος ὁ Φιλήντας σήμερον.

Ἀμαλιάδα 15 τοῦ Μάρτιου 1920.

ΣΙΔΕΡΗΣ Χ. ΚΑΡΑΛΗΣ

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Τρ. (δυσανάγνωστο). Μᾶς κατασχεμαίνεσθε τὰ χροσολογία σου: Ἐίσουνα καὶ εἶσαι ὁ μόνος ποῦ ἀγωνίστηκες γὰρ νὰ βασιλέψῃ ἀπὸ ἀκρῆ σὲ ἀκρῆ ἡ ζωντανὴ μας γλῶσσα, καὶ νὰ βασιλέψῃ ἡ ζωὴ ὀπάνω στὴ νῆκρον, καὶ ἡ ἀλήθεια ὀπάνω στὸ ψέμα κτλ. Ὅσο γὰρ τὸ παραγραφοῦντι ποῦ σὲ πείραξε, ξαναδιάβασέ το καὶ θὰ ἴδεις πὸς ἵπάρχει κάποιον ἀπὸ τίς γραμμὲς του ἡ «εἰρωνείαν» ποῦ ζητᾷς.—κ. Θ. Ν. Β. Ἄ δὲν ἔδινες ἐλπίδες, θὰ σοῦ τὸ λέγαμε ὀρθῶς κοψιά. Δίνεις ὅμως ἀρκετὰς ἐλπίδες καὶ γὰρ τοῦτο μὴν ἀπελπίζεσαι μὰ καὶ μὴ βιάζεσαι.—κ. Π. Παμ. Ἡ στιχοποιχὴ καὶ ἡ ποιηματοτέχνη ποῦ μεταχειρίζεσαι μὲ τὴσιν ἄκρῃ στὸ γράμμα σου εἶναι πῶς πετυχημένα ἀπὸ τὰ τραγοῦδιαν σου. Μὴν ἀφίσσεις λοιπὸν τὴν στιχοποιχὴν μὰ πρόσεξε λίγον περισσώτερον καὶ στὴν ποιηματοτέχνην γὰρ νὰ γράφεις μὲ τὸν καιρὸν καὶ καλύτερα τραγοῦδιαν.—κ. Δελ Νικ. Θὰ γράφεις καὶ καλύτερα τραγοῦδιαν μὰ μὴν κάνεις καὶ τὴσιν κατᾶχρησιν στίς περισπωμένες.—κ. Η. Μαφ. Δραγίτσα. Αὐτὰ ποῦ λές εἶναι πράματα γνωστά. Μόνον τὸ β α ρ ὄ λ α κ κ ο ς ἔχει κάποιαν νοστιμάδα, μὰ τὸ β α ρ πὸς ἔγινε β ο υ ρ; Ἡ λέξιν εἶναι ξένη σίγουρα.—κ. Μ. Μ. Δὲν ἔχομε καιρὸν γὰρ τέτιες ἀνοστες φάρασες.—κ. Α. Χ. Θὰ δημοσιευτῆι.—κ. Στ. Φωτεινός. Βόλο. Καλὸ μὰ πολὺ μεγάλο.—κ. Λυδέρη. Χανιά. Θὰ δημοσιευτῆι ἀφοῦ πρώτα περικοπῆι.—κ. Στ. Ἄγγρη. Τίποτε ἄλλο καλύτερον.